

Opinies van Proke Plebs

Emiel Flerackers

bron

Emiel Flerackers, *Opinies van Proke Plebs*. Bode van het H. Hart, Alken 1929 (onbekende druk)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/flee001opin01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Proke Plebs over:
opinies
doode ridders en
gespikkelde muilezels

Maar 'ne mensch moet ook opinies hebben. Natuur!...

(pooze)

Ik zeg, Van den Bemde, iedereen moet en mag het zijne zeggen, en dat's de vrijheid van 't woord... wij hebben gevochten voor de vrijheid, en 't minste waar we recht op hebben in zake vrijheid, 't is vlakaf te zeggen wat we meenen. Dat's een opinie, zei mijn vader, een princip.

En waarom niet?

Ik, Proke Plebs, kiezer met één stem, zegge: één!

ik vertegenwoordig het zeven-miljoenste deel van de soevereiniteit der Belgische natie... Salueer, Van den Bemde.

Veel is 't niet, 'k weet het wel. En aan wien zegt ge 't?... en als een vijfde wiel aan een wagen al een overtollig iets is, wat zullen we gaan zeggen van het zeven-miljoenste deel van de soevereiniteit der Belgische natie?... Kwestie nu maar, juist te zeggen welk het vijfde wiel is...

Maar dat's ook weeral een opinie.

(pooze)

Apropo van opinies, ik heb gaarne oude opinies. Die hebben ondervinding opgedaan. Die zijn grijs geworden in de wijsheid en die mogen meespreken.

Ik houd van ouw opinies, ouw principiepen. Ik houd ervan lijk van ouden wijn, als ik hem krijg; en van ouw vrienden, als ik er vind.

Ik zeg, geef mij ouw principiepen.

Maar de ouw principiepen zijn om zeep.

En we leven op nieuw principiepen, op de moderne principiepen, op de principiepen van den dag van vandaag.

En de ouw principiepen zijn om zeep, zeg ik. Ze zijn dood!

Maar dààr klagen de menschen niet over. Ze klagen dat de boter duur is, dat het brood duur is en dat het pond op honderd staat; maar 'k heb nog geen enkelen jeremias op den dorpel van mijn deur zien

zitten en klagen dat de ouw princiepen aan 't zinken zijn, - de ouw princiepen, waarop de wereld gebouwd staat.

En meer toch dan brood en boter, 't zijn princiepen, die we noodig hebben den dag van vandaag, hooge, klare, heilige princiepen!...

Opinies, princiepen, grondbeginselen, dat is de rots Gods!

Een princiep, dat's gezondheid; en al 't vrouwvolk heeft tegenwoordig migraine en 't mannevolk is neurasteniek.

Een princiep, dat's gezond verstand; maar de wereld heeft liever slim verstand. Een differentie, Van den Bemde!... met slim verstand geraakt ge door de wereld; en met gezond verstand geraakt ge in den hemel.

Drie dingen zijn schoon om te bekijken: een leeuw op zijn achterste pooten, een boer die een vaan draagt, een man te paard op zijn princiepen.

En dat persies, namelijk princiepen, dat is niet meer te vinden. 't Artikel is van de markt...

Dat wil niet zeggen, Van den Bemde, dat we geen princiepen meer hebben. Wij hebben er veel te veel... maar ze zijn van slechte kwaliteit. 't Is margarine voor boter, koolbladeren voor tabak... Ersatz!

Ersatzprinciepen!... Ersatzprofeten!...

Ze willen allemaal twintig jaar voorop zijn op hun tijd; en ze zijn twintig eeuwen ten achter op het één princiep, 't princiep Gods, het Evangelie.

En ze zeggen de maatschappij woont in een duf huis, daar is geen lucht, geen blijheid; ze slaan gaten in den muur en ze zeggen: dat zijn vensters; de bolsjewisten slaan nu de muren zoo vol vensters, dat er geen muur meer is om het dak te dragen.

En ze willen alle menschen goed maken, goedertieren, en geleerd, rijk en gelijk; en 'ne mensch, die oesters wil leeren vliegen, zenden ze naar Gheel.

En ze zeggen: de hemel is voor de kwezels en voor de musschen; - ze willen een Paradijs bouwen op aarde; maar ze doen 't met materiaal uit de hel.

En ze spreken van vrijheid; en uit naam van die vrijheid, ze zouden me laten hangen, en me nog verbieden mijn tong uit te steken.

En ze spreken van broederlijkheid; en ze zouden nog niet op me willen spuwen, als ik in brand stond.

Ze zeggen, dat ze O.L. Heer niet van doen hebben; maar vijf jaar lang, in den lesten oorlog, heeft Ons-Heer ze eens laten betijen; en wij hebben gezien wat we kunnen!

(pooze)

Afwisselend is het wel; maar afwisselend is nu juist niet een principie...

Een principie, Van den Bemde, dat is lijk een boer recht-op zijn paard; recht-op, verstaan!... Niet met zijn zottigheid links hangen; niet met zijn zottigheid rechts hangen; maar recht-op naar de starren; en - onveranderlijk! zoo!... Dat is een principie!

Onveranderlijk, ja!

Natuur! 'ne meisch mag wel eens veranderen van principie en opinie. Als 't moetens moet. Zoo veranderen, dat bewijst dat ge vandaag een dag ouder en een streep wijzer zijt dan gisteren. En ik heb zelfs in den tijd opinies gehad, waar ik nu van uit de hooge steilte mijner mannelijkheid op neerkijk als op mijn eerste paar schoenen... Wat niet belet dat ik met die schoentjes heb leeren loopen, Van den Bemde, al liep ik ze scheef...

Maar 't principie Gods, 't levensprincipie verandert niet... Moest het veranderen, 't was zijn dood.

En intusschen zeggen de menschen: Wij hebben 'ne Mussolino van doen... Maar dat 's nie' waar!

Daar zit 'ne Mussolino in ons hart; maar wij hebben hem te vet gevoed, te lam geleefd; wij hebben hem een doek vóór zijn oogen gebonden, 'ne muilband op zijn tanden geriemd...

En die Mussolino is 't principie Gods, Van den Bemde!

Zoo is het inderdaad: de ware Mussolino die orde brengen kan onder de menschen, het echt principie, de weerschijn Gods op ons, de waarheid, staat heel laag... En wie de waarheid liefheeft, eet het bitter brood van de minderheid... De waarheid is een groote weduwe; ze zit op den mijlsteen langs den weg, alleen, en schreit, en daar is niemand die ze troosten wil. En ze kijkt op naar onze cinema's, naar onze banken, naar onze parlementen... helaas! ja,

naar onze kerken, - en ze mijmert: ‘In vroeger tijden bouwden de mensen met hout, en de zielen waren van gewapend beton; nu bouwen de mensen met gewapend beton en de zielen zijn... van hout? Nein!... van zagemeel... Jawohl!...’

En omdat we den eenen, den éénigen Mussolino niet laten spreken en gebieden in ons hart; dat is: omdat wij 't principie Gods trachten te smoren in onze ziel, daarom is het gebeurd dat we nu een heelen boel kleine Mussolino's in ons hart laten rumoeren; 't principie van God hebben we vervangen door de vele principiepen van wereld en duivel en vleesch.

En dat 's de dood, Van den Bemde!

Met één principie, als 't een goed principie is, kan 'ne mensch leven... Met twee of meer principiepen gaat ge dood...

Lijk met tweeloopen...

Geleerde professors hebben het met statistiekerij uitgemaakt, dat knappe jagers zeldzaam zijn geworden sinds het uitvinden van den tweeloop... Ik kan gissen waarom, Van den Bemde... Als 'ne jager schiet met een tweeloop, dan denkt hij altijd halveling: ‘Mis ik het konijn met den éénen loop, 'k heb nog altijd den anderen... en ze mikken tweemaal slecht...

Met één loop let ge er op en mikt ge juist... En zoo juist ook met principiepen.

(pooze)

Drie soorten van menschen wandelen over 't aardrijk, Van den Bemde: menschen met een goed principie, menschen zonder principie, menschen met een slecht principie... 't Goed principie hangt te bloeden aan 't kruis: 't kwade principie spot ermee; en de principieplozen, de onverschilligen, zitten met de teerlingen te spelen om 't percent.

't Kwaad principie staat in tweestrijd met het goed principie... Dat 's zwart tegen wit, Caïn tegen Abel, hel tegen hemel, Christus tegen Tiberius!...

- 'Tiberius, Proke?' -

- Tiberius, jawel, Van den Bemde... Ik noem het zoo: Tiberius; en de pastors verdoemen het onder den naam van publieke opinie... En ik hoor een uil huilen, een uil uit de massa: - 'Als ge 't goed principie niet geeselen laat en kruisigen, dan zijt ge de vriend niet van de wereld, van Tiberius, van de publieke opinie!'

En de Pilatussen knikken ja, knikken neen, brengen 't offer aan 't goede principie, wasschen de toppen van hun vingers; en Christus bloedt dood!

En denk maar niet, Van den Bemde, dat Pilatus al achttien eeuwen dood is... Pilatus leeft; en nooit heeft Pilatus gefloreerd als op den dag van den modernen vandaag...

En Pilatussen vindt ge overal... Dat zijn geen menschen; 't zijn sloefen; 't zijn jassen... Want juist lijk sloefen en jassen, 't beste wat ze hebben, is aanpassingsvermogen... Lijk sleutels die gaan op alle

sloten; zij hebben passe-partoe-achtigheid... Lijk die gespikkelde muilezel van Wechelterzande van 't jaar één... Daar moesten ze een zwarten ezel hebben voor begrafenissen, een gelen voor de bruiloften, een rooden voor een 1e Meifeest, en een witten voor 't feest van de gilde. Maar in plaats van vier ezels; ze kochten profijtelijk éénen ezel, een gespikkelden... gespikkeld, zwart en wit en geel en rood gespikkeld; die kon dienen voor een begrafenis, of 'ne maagdekesstoet of een bruiloft of een bedevaart of een 1ste meifeest... Die ezel had aanpassingsvermogen, lijk 'ne sloef, lijk Pilatus. Maar als de wereld gered moet, ik meen, die gespikkelde muilezel zal ze niet redden!

(pooze)

Alleen 't goede principie kan ze redden.

En 't goede principie zal ze redden!

Inderdaad, 't zijn nog altijd de ouwe, grijze principieen die de wereld zullen redden... Ze zijn onsterfelijk; dood, zullen ze de wereld nóg redden.

Zoo is 't; en 'k heb het zelf gelezen.

Een grijze koning had zijn stad te verdedigen tegen Tamerlaan, keizer van de Vieze-Goten... En de eerste maan, al de tenten van Tamerlaan, rondom de stad, stonden wit, spierwit; en Tamerlaan zelf, op een wit paard, met een wit vaan, droeg een wit uniform, en een witte veer op een witten helm; en al die witheid, Van den Bemde, bediedde zachtheid

van gevoelen en maagdelijkheid van vergiffenis en verzoening, als de stad haar eigen maar overgaf...

Maar: 'Voert! Voert voor de witheid en de zachtheid van gevoelen, zei de grijze koning, en wij vechten tot de dood!'

En de tweede maan stonden al de tenten rood, bloedrood; en Tamerlaan zelf, op een rood paard, droeg een rood vaan en een rood uniform, en een roode veer op zijn rooden helm; en al die roodheid, Van den Bemde, bediedde wraak en woede en moord en bloed, als hij de stad kon innemen...

'Voert!' zei de grijze koning.

En de derde maan, al de tenten stonden zwart, pekzwart; Tamerlaan zelf, op een zwart paard met zwart vaan, droeg een zwart uniform, en een zwarte veer op zijn zwarten helm... en al die zwarte bediedde dood en brand en assche en totale verwoesting... en daar is geen vergiffenis meer mogelijk, zei Tamerlaan, en van pardon wil ik niet meer hooren spreken.

En 'voert' wilde weer de grijze koning zeggen; maar hij viel plots dood, van hongersnood, beroerte en ouderdom.

En toen kwam de wanhoop aan 't hart van de stad, Van den Bemde, en, zeiden de menschen: Wat gaan we nu doen? Want, lijk ze zeggen, heel den tijd was die oude koning de ziel geweest van de verdediging - en nu was die ziel heen!

En Tamerlaan vernam het allemaal, door zijn spioenen, - en de stad ging de zijne zijn!...

Maar toen hebben ze dit gedaan: den dooden koning op een hoog, brieschend paard gezet, met twee krukken onder zijn armen om recht-op te zitten; en met een zwaard in zijn vuist gebonden; en op zijn hoofd een gouden kroon; - en zoo, met den dooden koning op zijn paard in 't midden, deden ze nu een uitval op den zwarten Tamerlaan... En toen Tamerlaan den koning zag afkomen, in wilden galop, hij stond verbouwereerd... - en hij riep: - ‘Wel hemel; leeft die nog?’ En hij was plots zoo ontmoedigd, dat hij vergat te vechten, en verslagen werd, en op de vlucht ging met de leste Vieze-Goten die nog overbleven... en de stad was gered!

Die oude koning, Van den Bemde, was niet anders dan een oud principiep!... Wij meenen dat ze dood zijn; en ze verrijzen! en ze komen te paard en gekroond op ons af - en zegevieren!...

(pooze)

- ‘En wat is nu 't echt principiep, Proke?’

- ‘t Echt principiep, Van den Bemde?... Wel, ik vroeg het eens aan mijn vrouw: Mieke, zei ik, Mieke Meulemans, welk is het echt principiep?’

't Echt principiep, zei Mieke, dat 's de wet van God, uiténgedaan in de tien geboden.

Dat 's waar, Van den Bemde!

God schreef die tien geboden in den beginne op

het hart van de mensen; maar daar groeide allengskes een laag vet over dit Heilig Schrift, en de mensen konden de geboden niet meer lezen. En toen werden die geboden ons opnieuw in de ooren gedonderd op den Sinaï...

Apropo, 'k zou eens gaarne staan, boven op den Sinaï, met heerschappij over donder en bliksem, en spreken met stalen stem over de valleien uit, waar de schepsels liggen, die ze mensen noemen!

- 'En wat zoudt ge zeggen, Proke?' -

- 'k Zou niets zeggen; 'k zou bulderen!...

- 'Volkeren luistert en leert... En laat dat kalf nu eens 'ne moment gerust... Kijkt naar mij!

Ge zoekt uw finanie te stabiliseeren; stabiliseert uw zielen... En houdt de principen boven water... Ge moet de geboden onderhouden, niet ónderhouden!

Vangt den dauw op van de waarheid!

En hier zijn de principen:

N^r 1: Boven al bemint één God! maar als ge een afgod bemint boven God, weze die afgod uw geld, uw plezier, of u zelf, dan hebt ge de revolutie of bolsjwisme, - en dan verdient ge niet beter.

N^r 2: Zweer niet ijdel, vloek noch spot!... Let op, geslacht van Efraïm!... 'ne Leeuw uitlachen, die achter de traliën zit, dat 's niet heel moedig; maar spotten met de Almacht, die niet achter de traliën zit, dat 's zot; en verdoemd.

N^r 3: Heilig wel den dag des Heeren!... Maar, zonen van Zabulon, van den Zondag maakt ge een

zondag en ge vertoont dien dag liever uw schoone kleeren dan uw godsdienst.

N^r 4: Vader, moeder zult gij eeren!... En als we dat doen, kinderen van Ruben, dan doen we nog maar wat de negers uit Congo doen, de safranmannen uit China... Alleen, ze doen 't misschien een beetje beter...

N^r 5: Dood niet, geef geen ergenis!... Straft menschenmoord wat strenger dan konijnenstrooperij!... En gij, dochters van Dan, kleedt u deftig.

N^r 6: Doe nooit wat onkuischheid is!... o Benjamin, alle mogelijke scheldwoorden hebt ge gevonden tegen de Duitschers, die u overrompelden; maar met open hand en hart ontvangt ge de overrompeling van smerige films, fransche romans en Quat' pour un franc!

N^r 7: Mijd het stelen en 't bedriegen!... En als ge met twee saamzijt, is het maar voorzichtig dat ge u zelf verzekert tegen onderlingen diefstal!

N^r 8: Mijd den achterklap en 't liegen!... Maar ge liegt met zulk een slimheid dat 'ne mensch zou gaan gelooven: waarheid is voor de dommeriken!

N^r 9: Wees ook kuisch in uw gemoed!... Ge belegt Kongressen tegen kanker, tering... Hier zit de tering! Daar zweert de kanker!

N^r 10: En begeer geen anders goed!... Dit moet ik bekennen: Tegen dit principie wordt niet zooveel gezondigd als de pastors wel meenen... Gij begeert niet... ge pakt...

En dat nu, o mijn broeders, zijn de tien puntjes... de tien geboden Gods... de tien zuilen waarop de maatschappij rust, en de cultuur, en de vooruitgang van 't menschdom!

Vallen ze in, dan valt heel de rest mee!...

Rukt 'ne zotte Samson er een van omver, dan gaan de negen ander scheef en heel de bouw stort...

En niet te zeggen, als 't u belieft!... nummer één staat me niet aan; of nummer zes vind ik niet modern genoeg; of nummer zeven vind ik te streng.

Als gij, Zabulon, nummer zes niet onderhoudt, met wat recht zult ge eischen dat Ruben nummer zeven onderhoude?...

Al de tien staan!... of geen enkel staat!...

En dat kalf daar!... Tweemaal in de Schriftuur is er sprake van een kalf; het Gouden Kalf in de woestijn en 't vette kalf in de parabel van den Verloren Zoon... 't Gouden Kalf is een afgod; 't vette kalf is 'ne menu.

't Een zit in de glorie; 't ander in den ketel; 't een in den geurrook van adoratie, 't ander in den damp van zijn eigen saus...

Maar, al is het dan ook wat stoffelijker, 'k zag u liever zetelen lijk broeders bij den schotel van 't een, dan liggen, lijk zeepbaronnen, in adoratie vóór 't voetstuk van 't ander...

Verlaat dan, o verloren zonen! o kinderen van Ruben, Levi, Efraïm, verlaat de wegen van het gouden kalf!... Hoort gij al niet het vette kalf op u loeien:

‘Kom!... Ko... o... o... om!... Kom!...’ -

‘Zou het effekt maken, zoo, Van den Bemde?’ -

- ‘Wel, Proke, 'k weet niet... Maar ge moest het in alle geval serieuzer zeggen, dunkt me.’ -

- ‘Van den Bemde, mijn vader was een barbier, ik ben veertig jaar getrouwd, 'k heb drie keeren de mazelen gehad... en gij wilt mij raad geven?... Denkt ge dat ik een uil ben?... Uilen, die zeggen en doen alles serieus... Niet omdat ze geleerd zijn; niet omdat ze op principen leven; maar omdat het uilen zijn. -

En daarbij, als ze me zeggen: ‘Proke, zeg het serieuzer, want 't is te zot’ - 't kan zijn, zeg ik, 't kan zijn... Maar 't is waarschijnlijk wijzer, en menschelijker, en heiliger ook, serieuzigheid te vertellen op een zotte manier, lijk de boeren, dan zothed te vertellen op een serieuze manier lijk de geleerde klerken. -

Proke Plebs over:
leekemoraal
suikertantes en
rhumatisme

- Maar wat is eigenlijk Leekemoraal, Proke? -

- Leekemoraal? Van den Bemde, Leekemoraal?... Hier zoo: Gij hebt b.v. een suikertantje, 99 jaar oud, vol rhumatisme en kinkhoest, één menschelijke lijdenssponde; en elke negen dagen bidt ze een noveen, opdat het den Heer toch maar believeen zou haar uit dees rhumatiek tranendal weg te voeren. En gij, ge voelt er nu goesting op, een handje bij te steken... bij die wegvoering en ge peinst: Zie nu, met een poeierken arsenik in haar koffiekopje help ik mijn oud, lijdend, rhumatiek suikertantje de miserie uit - en 't eeuwig geluk binnen...

En daar rijst vóór uw geweten het verbod op: Mr Van den Bemde, dat moogt ge niet doen!

En gij, ge zegt: Waarom niet?...

En dát 's heel de vraag, Van den Bemde... Waarom en waarom niet?... Dat is heel de vraag en heel de kwestie.

(pooze)

Wij, kristen snullen, hebben altijd, naïef-weg, gepeinsd dat we geen suikertantjes mogen verarsenikeeren om reden van dat oude vierde gebod, dat God van af den beginne in ons hart schreef en dat een zekere Mozes op steenen tafelen bij ons neerbracht van den Sinaï; namelijk: ‘Eert vader en moeder en mengt geen arsenik in 't koffiekopje van oude rhumatieke suikertantjes.’ - Maar kristen menschen zijn altijd snullen geweest, zeggen de geleerde klerken; en de geleerde klerken zeggen ook dees: ‘ne Mensch mag natuurlijk zijn suikertantjes niet vergeven; dat spreekt; maar niet omdat God het verbiedt... Want, zeggen de geleerde klerken, God bestaat misschien niet, en in alle geval, ook als God bestaat, wij mogen van niemand eischen, dat hij in God geloove... En als God niet bestaat, zeggen ze, dan bestaat zijn gebod ook niet.’ -

Want, dààr komt het weeral op uit: God moet weg! God moet van kant!... Vrije baan voor de Geleerde klerken!...

Vroeger dachten die geleerde klerken, - dat is:

Liberaal of Socialist, - dat zij al heele helden waren, als ze 'ne Kapucien of 'ne Jezuïet of een Onderpastoor zijn tik hadden af geslagen, publiek op straat. Maar ze zijn me 'nen boel heldhafter geworden... Ze hebben arendsvleugelen gekregen. 'Wij hebben arendsvleugelen gekregen,' zeggen die geleerde klerken, en een arend pakt geen muggen, peinst ge dat? - geleerde klerken pakken God aan. 'Wij pakken God aan,' zeggen de geleerde klerken, en dat zal Hem leeren onze Schepper te zijn... Wij zullen Hem leeren onze Schepper te zijn! Wij zullen Hem eens m o r e s leeren. Zwaar gewicht! zwaar tegen zwaar, dat 's ne match, zeggen de bokkers.

(pooze)

Wel dan, ge staat daar in de keuken diep na te peinzen, met 'nen rimpel over uw voorhoofd, en in de linkerhand hebt ge een koffiekopke en in de rechterhand een poeierken arsenik... en 'ne geleerde klerk komt binnen, ziet u, vraagt:

- 'Mijnheer Van den Bemde, waarop zint uw speelziek brein?' En ge zegt: 'Laat me begaan' zegt ge, 'laat me begaan, 'k wil Tante Ko uit de rhumatieke miserie helpen... uit medelij en kompassie.' -

En, roept de geleerde klerk: 'O! Mijnheer Van den Bemde, dat mag niet, en dat moogt ge niet! en dat mag niet'!...

En ge brult: 'Waarom niet?' -

En hij weer: 't Mag niet!... 't Mag absoluut niet!' -

En gij weer: 'Zeg me den waarom!... Zooniet, lijk in den cinema, zij is een man des doods.' -

Dààr... Dààr zit het hem, Van den Bemde! Dààr! Zeg me de reden waarom! Zeg me de reden waarom niet! En dààr, dààr juist zitten de geleerde klerken vast... Dààr...!

(pooze)

- 'God, natuurwet, Mozes, steenen tafelen, wij hebben dat allemaal veranderd,' zeggen de geleerde klerken, 'en 't is allemaal superstitie; bijgeloof en superstitie... Zoo zeggen het de hooge klerken te Parijs en de hooge klerken te Parijs weten de waarheid.' -

En Van den Bemde, als de zon van Parijs begint te stralen, dan mag de maan van Brussel ook wel eens laten zien wat ze kan.

- Wat komt Parijs hier doen? - vroeg Van den Bemde.

- Wat Parijs hier komt doen!... Parijs komt dat hier doen dat Leekemoraal een article-Paris is... Juist zooals een heele boel andere dingen... Article-Paris, zoo de modes, zoo de potjes, zoo de romannetjes, zoo de gazetten, zoo de parfums en de geurkes, zoo de zeep, zoo de kosmetiek, zoo de danskes en de polka's, zoo de liedjes en de lachjes, zoo de politiek en zoo de antiklerikaliteit en zoo de Leeke-

moraal... 't Is article-Paris geboren en article-Paris zal 't sterven.

- Ge zijt 'ne Flamingant, - verweet Van den Bemde.

- Dat 's waar, zei Proke, maar ge bedriegt u, Van den Bemde, als ge meent dat ik het tegen Frankrijk heb... Ik, Proke Plebs, Vlaming, Flamingant, ik zeg: Vive la France! maar 'la nobel France' van, laat me zeggen, Jeanne d'Arc en zooveel ontelbaar anderen... en niet Paris!... Paris fin-de-siècle, neen! Een groot verschil, Van den Bemde.

En ik vind het een spijtig ding, Van den Bemde. en een ding, dat me bedroeft, te moeten beleven, dat wij, Belgen, kinderen van een land, dat gedekoreerd loopt met al de eemedalies van de wereld en gelauwerd met een dubbelen oogst lauwerieren, omdat we zoo kordaat op ons eigen pooten stonden voor onze eigen onafhankelijkheid, - nu die flauwigheid te moeten beleven, zeg ik, geen enkelen stap meer te doen zonder eerst eens te kijken over 't schutsel (voor zoover er nog een schutsel staat!) hoe onze gebuur van Parijs zijn voeten zet... Dat vind ik bedroevend en teenemaal niet patriotiek, Van den Bemde... maar zoo iets te zeggen, dat 's politiek misschien... en met u spreek ik nooit politiek; wij spreken alleen gezond verstand...

(pooze)

Wel dan, te Parijs is 't gezegd geweest en 't wordt

verklaard te Brussel: Wij hebben God weggeschamoteerd, en als God weg is, heeft Mozes ook maar zijn matten te rollen, Mozes met de steenen tafelen.

En nu begint het spel... Mozes I is dood en leve Mozes II!

Op een schoonen dageraad van 't jaar 1920, van af de bewolkte toppen des nieuwen Sinaï's, waar hem de groote geheimenissen werden toevertrouwd uit den mond van den Vrijmetselarij-Jehovah zelf, komt omneer bij de kleine menschen in de vallei des levens - zwartkijkers zeggen: des doods, - een geleerde klerk, Hoograbbijn van de Leekemoraal, met op zijn hoofd twee gloei-horens, en onder zijn armen twee nieuwe steenen tafelen, en op de lippen van dien Mozes II bloeit de glimlach van de blijde boodschap; en op een der tafelen staat geschilderd in blanc-fiks: De Goddelijke zedeleer weg! - en op de tweede, in olievert: Leve de Leekemoraal!

- Teenemaal Bijbelsch, zei Van den Bemde. -

- Ja wel, zoo ver is 't Bijbelsch... En beneden, in de vallei des levens dansen de menschen rondom het Gouden Kalf, zinnebeeld van al wat is: genot en rijkdom en brasserie en oorlogswoker en zeepbaronnerij; want genietters en zeepbarons vooral houden hoogop den dienst van 't Gouden Kalf... En zij vooral houden allemachtig veel van Leekemoraal, - niet zoozeer omdat ze moraal is als wel omdat ze leek is... En Mozes II smijt niet uit verontwaardiging zijn steenen tafelen op de Sinaï-rots stuk! Neen! Met een

gebaar van een die 't heele menschedom redt en een glimlachje op zijn vrijmetselaarswezen, hij opent den mond en spreekt: 'Ecce! hier heb-je 't allerbeste van 't allerleste!' -

Ik veronderstel nu, Van den Bemde, dat er 'ne geslepen Joachim bij Mozes II komt en stillekes vraagt: 'Vader Mozes, 'k heb goesting mijn suikertante uit haar rhumatieke miserie te helpen... met arsenik.' - 'Dat mag niet!' - roept Mozes. - 'Enne... waarom mag dat niet, vader?' - 'Dat's verboden.' -

- 'Haa!... enne... verboden door wien?' - 'Door... door uw geweten.' -

- 'Haa!... maar d'abord, Vader, mijn geweten is vrij... 't Staat daar zóó toch geschreven op uw steenen tafelen... en mijn compassie schreeuwt nog luider dan mijn geweten' - 'En wat zullen de menschen zeggen?' - brult Mozes II. -

- 'Die zullen 't niet weten, vader, en de gendarmen ook niet.' -

- 'Trek er van onder.' -

En Joachim trekt er van onder; maar, Van den Bemde, als er in 't hart van Joachim niets is overgebleven van wat hem Mozes I, de ouwe, de echte, heeft geleerd... en als uw suikertantje dan toch al 99 jaar oud is, en als een poeierken arsenik toch zoo weinig kost en zoo gemakkelijk werkt, en als uw geweten dan toch vrij is, en als ge weet dat Tante Ko uw naam niet heeft vergeten op haar testament...

wel! Van den Bemde, dan kunt ge al maar dadelijk de lijkbidfers bestellen - en een zwarten reep leggen rond uwen hoogen hoed. -

Proke Plebs over:
leekemoraal
afgoden en
dievelantarens

- 't Is en blijft de kwestie van den waarom, Van den Bemde. Zeg me de reden waarom
- en ik ben uw man.

Daar moet een reden bestaan, die me den waarom geeft; een reden die me gebiedt goed te doen, kwaad te laten... die me zegt en die 't recht heeft te zeggen: 'Proke, dit niet; Proke, dat wel; zoo niet; zus wel'...

Dat voelen de geleerde klerken ook. - Ze voelen, dat ze een gezag noodig hebben, dat ze 'nen grondslag van doen hebben; een leste reden; zoo iets ab-

soluut; en dat absoluut gebiedt en absoluut verbiedt, zoals bij voorbeeld God kan doen, de God van de klerikalen.

Maar God van de klerikalen, 'heraus'!

En ze zijn op zoek gegaan naar 'nen anderen God... En 'ne God vinden buiten den éénen God, - lastig sport, Van den Bemde! Inderdaad onmogelijk!... En zoo zoeken ze maar een afgod.

Zoo liggen de boeken, Van den Bemde. - Schaf het één Geloof af; en ge vindt bijgeloof; schaf den Paus af, en ge maakt 'ne Paus van eiken Brusselschen gazetschrijver; schaf God af, en geen museum is groot genoeg voor uw afgoden.

Want zonder 'ne God kunnen we niet boeren; en wij hebben 'ne God noodig op de boerderij, al is 't dan maar een afgod.

De geleerde klerken hebben dus 't Princiep weggeredeneerd, den Grondslag, den Baas en de Basis... en nu moeten ze op een gespannen koord over den afgrond; fijn sport!

En ze stappen het af... Ze stappen het af op zoek naar een afgod, een echten, ottentieken afgod...

En de jacht valt mee... Want ze vinden veel afgoden, heel veel afgoden... inderdaad, veel te veel afgoden!... En dat 's nu weer de moeilijkheid! En een ander moeilijkheid is deze: onder al die afgoden er ten minste één vinden die niet te belachelijk is.

En gij staat daar nog altijd in de keuken, met uw

koffiekopken en uw poeierken arsenik; en geleerde klerk n^r 1 komt en zegt: Mr Van den Bemde, ge moogt tante Ko niet vergeven; ge moogt kategoriek niet, en meer heb ik u niet te zeggen.'

Ziet ge, Van den Bemde, die klerk heeft zijn afgod gevonden en die afgod heet: kategoriciteit.

- 'Neen, zegt klerk n^r 2, maar uw eigen welzijn verbiedt het u, Mr Van den Bemde'.
Want dien zijn afgod heet: persoonlijk welzijn.

- Neen, zegt klerk n^r 3, niet uw eigen, persoonlijk welzijn, maar 't welzijn van 't heele mensdome...

Want afgod n^r 3 heet: algemeen welzijn. 't Is beter voor 't algemeen welzijn, zegt hij, dat een neefje zijn suikertante laat leven.

En afgod n^r 4 heet: eergevoel. - De 'point d'honneur' verbiedt u met dien arsenik te spelen, zegt hij.

En afgod n^r 5 heet: wetenschap! En die beweert dat suikertantjes vergeven niet wetenschappelijk is en barbaarsch.

En afgod n^r 6 heet: ontwikkeling, evolutie. We zijn natuurlijk nog niet genoeg ontwikkeld, zegt die klerk, om aap-perfekt te zijn, maar al aap-perfekt genoeg om geen suikertantjes te vergeven.

En andere geleerde klerken komen af met andere afgoden, en de eene spreekt van Boeddha en de andere van 't Vaderland en een derde van de publieke opinie - en enfin! begint het al niet op een museum

te gelijken?... Ja, een museum afgoden en afgodjes en afgodinnetjes en afgodsels, elk met zijn leekkapelleke en zijn leeke-altaarkens en zijn leeke-pastoors en zijn leeke-wierookwaaiers...

En al die afgoden zijn uitbroeisel uit eieren van kieken-materialisme.

En al die afgodische Evangelies zijn maar te akkoord op 't één ding: Weg met den God van de klerikalen!...

En al die afgoden... Wel, Van den Bemde, ge weet nog dat de Duitschers den oorlog moesten voeren met Ersatz... Ersatz van dynamiet en springressorkes en kauwe-tsjoe... Wel zoo is 't ook met de geleerde klerken en al hun afgoden zijn niets anders dan Ersatz... Ersatz van den Eénen, Waarachtigen God!

En 't is uit naam van die afgoden, elk van den zijnen, dat de geleerde klerken ons komen zeggen: 'Smijt dien arsenik op den mesthoop en zet uw suikertantje onder een glazen vaasje!'

(pooze)

Van den Bemde, teeken het volgende maar op en schrijf er een boek over... 't Zijn wat ze in de Akademie noemen: losse nota's.

Als ge geen rekening houdt met God en 't eeuwig leven hiernamaals, dan is zedelijk en gelukkig niet één en 't zelfde konijn; en ongelukkig en onzedelijk

zijn dan meestal twee konijnen-kontrarie. En zoodus, valsch is de afgod van persoonlijk welzijn.

En valsch ook is de afgod van 't algemeen welzijn; de apostels van dit systeem willen van de heele wereld één koöperatief maken; één grootsche koöperatief van wederzijdsche filantropie ofte menschenliefhebberij... Spreken die menschen ernstig?... Veel Apostels, Van den Bemde... Maar waar blijven de martelaars?...

En de afgod van 't eergevoel?... Dat 's de afgod die zijn aanbidders vindt vooral bij de militairen... en de aanbedding is er naar... 't Eergevoel van 'ne mensch is een arm beestje, Van den Bemde, als de zon onder is.

De afgod van de publieke opinie slaat ook hooge prijzen, Van den Bemde. - Maar hij werkt ook niet sekuur... Wat is publieke opinie?... Stoot op een banket een sauspan om, en uw eer en goede naam en reputatie is naar de maan voor drie generaties; maar eet in 't geheim uw grootmoeder op, en de menschen zullen zeggen: Wel sa, Mr Van den Bemde, wat ziet U er heden rond en gezond uit!...

En de wetenschap?... Een heel moderne afgod, elektrisch verlicht, - zeker. Maar wetenschap gebiedt me niets en verbiedt me niets... Ze levert arsenik zoowel aan den heiligsten monnik als aan den ergsten giftmenger; en als ik uit stelen ga, de wetenschap bezorgt me valsche sleutels en 'nen dievelantaarn...

Ik zeg, met uw gezond verstand alleen kunt ge onder die afgoden een beeldenstorm houden van plezier...

Daarbij, ik betrouw die afgoden niet...

'k Heb eens gelezen van een koning in Patagonië; die had een steenen afgodje; en dat afgodje lachte met één oog en schreeuwde met het ander. En als de koning oorlog wilde voeren, dan riep hij: 'Ik mag oorlog voeren, want mijn God lacht!' -

En ik meen, dat elk van die leekemoraalafgodjes van 't zelfde slag is. Het lacht en weent, knikt neen en ja, gebiedt en verbiedt, niet naar den eisch van plicht en recht en waarheid, maar wel naar de gril en naar den wensch en naar 't hart van zijn vrome dienaars!

En dat 's misschien de bediedenis van 't Bijbelsch woord: De mensch maakt zich een afgod naar zijn hart...

Dan heb ik liever te doen met een God die niet lacht, niet weent, maar die zit en zetelt in de majesteit en de hooge rust en onwrikbare souvereiniteit... hoog boven de veranderlijke wereld en de grillige wispelturigheden van mijn hart!

(pooze)

Natuur!... Ge kunt wel 'nen Robinson Crusoë vinden, die in zijn afgod een voldoende reden vindt om zedelijk te leven... een Robinson Crusoë, die den waren God verlaten heeft of nooit gekend; liefheb-

ber is geworden van Leekemoraal, en in die Leekemoraal, 't zij om zijn eergevoel of naastenliefde of uit eerbied voor de publieke opinie of uit bijgeloof aan de wetenschap, een gebod hoort klinken: doe dit; of een verbod: laat dit... kortom, die, buiten God en Kristen waarheid, toch zedelijk leeft.

Maar vooreerst, dan moet ge met zulk een man het woordje *zedelijk* niet al te nauw opnemen. En ook moog-je dees niet vergeten: dat we niet voor niets 1900 jaar lang kristen beschaving hebben doorgemaakt, en dat elk van ons met de moedermelk wel een droppel heeft gedronken van den invloed van Christus' leer en les... invloed, Van den Bemde, die blijft en voortwerkt.

En als ge alles wilt weten, zal ik u nog dit zeggen, dat er op aarde menschen leven van alle soort... ook dus menschen van de uitgezonderdste uitzondering; - 't is te zeggen: menschen, die zedelijk leven, buiten God en Waarheid, buiten een allerhoogst gebod en een allerhoogst Verbod, dat absoluut staat, eeuwig, één, onwrikbaar...

't Kàn gebeuren, 't kàn waar zijn, 't kàn lukken, juist zooals 't lukken kàn dat ge een toren bouwt op schuif zand en niet op de rots... en dat hij niet instort vooraleer de stellage weg is... 't Kàn lukken... 't kàn... driemaal op de tienduizend, tweemaal op de twintigduizend... 't kàn..., Van den Bemde, eens op de honderdduizend... en misschien niet ééns.

Proke Plebs over:
leekemoraal
massa en
scheermessen

- 't Kàn gebeuren, Van den Bemde, 't kàn, dat 'ne mensch deftig leeft zonder God.

't Kàn gebeuren, dat een Robinson Crusoë, op een eiland van Leekemoraal, deugdzaam leeft met zijn afgod. 't Kàn.

't Kàn gebeuren, dat 'ne mensch over den afgrond gaat op een gespannen koord, met zijn Leekemoraal, als slinger ofte balans van zijn evenwicht. 't Kàn.

Maar d'abord, koorddanserij is me geen sociaal positie.

En ook, een uitzondering is geen wet.

En nog, dat 's de vraag niet...

(pooze)

God is goed als brood en noodig als brood; broodnoodig is hij; geef ons heden ons dagelijksch brood.

Maar voor een armen mensch is Hij 't broodnoodigst.

Een rijk mensch, als hij geen brood heeft, kan hesp en eieren eten en ajuinen uit Egypte; maar een arme mensch!...

Een rijk mensch, als hij troost van doen heeft, kan zijn ottomobiel insmeren en zijn droefheid laten uitwaaien honderd kilometers per uur; maar met 'nen piependen kruiwagen rijden is geen troost. - 'k Ga liever te voet.

God is de ottomobiel van den armen mensch, Van den Bemde; de Leekemoraal is de piepende kruiwagen van de geleerde klerken.

(pooze)

Bekijk me straf, Van den Bemde, want ik ga spreken met hooge woorden en langen adem.

Als een diependenkend, een edel, een begaafd man in een ernstig boek neerschrijft, dat een mensch wél zedelijk kan leven zonder God; dat een mensch, buiten God om, voldoende reden vindt in de wetenschap, of in zijn eergevoel, of in zijn naastenliefde, om zonder hoop op loon noch vrees voor straf, eerlijk

te leven en zuiver en deftig, niet alleen in 't alledaagsche, vlakgewone leven, maar ook in lastige omstandigheden, zooals daar zijn: zwarte armoe, zware tegenslag, helsche bekoring en zoo al meer, - dan is zulk een boek theorie, Van den Bemde, pure theorie, - theorie, die misschien wel sterk genoeg staat om hier en daar een enkeling op de goede baan te houden; een nobelen enkeling, die ook wel zonder die herrie en zonder die wetenschap en eergevoel en naastenliefde inderdaad zedelijk leven zou en in zijn eigen aangeboren instinkt den gouden regel vinden zou; 'doe goed, laat kwaad'... Maar ik vraag u simpelweg: wat zal de uitslag zijn van zulk een theorie op den gewonen man; dat is: op den armen wroeter, het volk, de 'massa'... de massa, ja! waarvan ge hier, in mijn eigen zelf, in Proke Plebs, een ottentiek staal en exemplaar ziet zitten?

- Wel, wat denkt er het ottentiek staal en exemplaar zelf van? vroeg Van den Bemde.

- Ik, deklameerde Proke, ik, de man uit de massa, ik, ottentiek staal van de velen, exemplaar uit den grooten hoop, ik Proke Plebs, ik spreek zoo en ik zeg: Leekemoraal is uit den booze en 't leidt naar den booze terug. - Ze leidt de massa naar 't bederf, revolutie en hel!

Dat zeg ik, als iemand die beter dan de geleerde klerken, de massa kent; dieper dan de geleerde klerken, de massa meevoel; ik, die leef in de massa,

terwijl de geleerde klerken leven in ministerieele bureelsferen; ik, die spreek van op mijn schoenmakersstoeltje, terwijl de geleerde klerken orakelen in katheders met goevernementeele kussens; ik, die 't werk doe van de massa; niet zoo de geleerde klerken; ik die mijn brood verdien lijk de massa; niet zoo de geleerde klerken; ik die mijn brood eet en deel lijk de massa... niet zoo de geleerde klerken van de leekemoraal.

De geleerde klerken beweren dat ze spreken voor de massa, uit naam van de massa, ten voordeele van de massa, ten opzichte van de massa... Laten ze dan ook de massa zelf eens spreken... in den persoon van voornoemd Proke Plebs.

Ik, Proke Plebs, ik ben de massa; ik ben 't gezond verstand en de goeie wil en 't recht-uit woord van de massa... van de massa die wroet en slaaft en zwoegt, in 't groote licht van Gods zon, met mijn eerlijke handen in 't eerlijk werk ervan.

Niet zoo de geleerde klerken... Die staan bij een elektriek lampke hun nagels te snoeien...

(pooze)

Veronderstel 'ne keer, Van den Bemde, dat de massa, dat is: heel de reeks schoenmakers en schaliedekkers en barbiers en boeren en kruideniers en tapissiers en dokkers en sjoffers en sjouwers, kortom, elk artikel dat meetelt in de massa, wordt saamgeroepen - en ze staan daar - en 'ne gedekoreerde

klerk kucht 'ne keer en leest een groot stadhuispapier en zegt:

Ge moogt niet bedriegen, kruideniers, want de wetenschap verbiedt het...

Ge moogt niet liegen, barbiers, want dat is tegen den vooruitgang.

Ge moogt geen papier tusschen de schoenzolen steken, Proke, want dat's tegen de solidariteit... En zoo voort...

'k Zou zeggen Van den Bemde, dees:

Gedekoreerde mijnheer, ge spreekt schoon en ge leest goed, dat's een... Maar, - en dat's twee - mijn moeder wist het beter, toen ze zei: Proke, niet liegen, Proke, niet bedriegen, want God verbiedt het. - En mijn moeder was geen geleerde klerk; en ze kwam niet van Brussel; ze kwam uit de hei.

Juist zooals toen ik op school was.

Ik, Proke Plebs, verloren kindje uit de massa, zeven jaar oud, ik zat daar op de schoolbanken, en - ik hoor hem nog - de schoolmeester zei: niet liegen, niet bedriegen, want God verbiedt het...

En dat begreep ik; ik begreep dat God het verbood en dat God het recht had aan Proke Plebs te verbieden... En ik loog niet en ik bedroog niet, omdat ik én wist én begreep én voelde dat God het verbood... Maar als nu de schoolmeester had gezegd: De wetenschap verbiedt het - ik weet niet, Van den Bemde, of ik nog ooit de waarheid zou hebben gezegd. - Want ik hield bitter weinig van de wetenschap en

mijn hoogste wetenschap bestond hierin: een slimmigheid uit te vinden om haagschool te houden, zonder dat moeder Plebs er iets van wist.

En dat vind ik hatelijk in 't Leekemoraalsysteem. dat het vlak gaat tegen het kind van den arme... De rijken zullen zich wel altijd uit den slag trekken!

Maar de leekemoralers werken op de ziel van arme kinders, lijk veeartsen op kikvorschen, lijk koiffeurjongens op bedelaarskoppen... Ziet ge, als het slecht uitvalt, 't is toch maar een blooie kikvorsch; 't is toch maar een armoezaaier; 't is toch maar 't kind van den werkman!

(pooze)

Weet ge wat ik vrees, Van den Bemde?...

Laat de geleerde klerken twintig jaar lang hun wijsheid meedeelen aan de kleine Plebskens en moeder Plebs zal weenen en de rechter zal werk vinden.

Dat vrees ik, Van den Bemde.

En ik zeg, als een moeder op aarde weent, dat er droefheid is in den hemel en dat er iets roert in 't hart van Onzen Lieven Heer... die ook een moeder heeft willen hebben op aarde...

En de rechter zal werk vinden, Van den Bemde, zijn handen vol, en tot over zijn juridieke ooren...

Met den waren God in 't hart, zitten de Plebskens nóg aan de appelen van den boer; met de Leekemoraal in hun hart, stelen ze er den boer nog bij.

Met den waren God in hun hart, dudden ze me verleden week nóg 'nen tinnen frank in de hand; met de Leekemoraal in hun hart, zal 't nog geen looden meer zijn.

Met den waren God in hun hart, smeren de barbiers nog schuim in uw mond; met de Leekemoraal in hun hart, snijden ze u de keel af!...

Ik zeg: de rechters zullen werk krijgen, meer dan ze wenschen; wat misschien maar weinig is; meer dan 't een ordentelijk mensch over zijn hart kan krijgen, en dat is onmetelijk!

De massa zal 't uitboeten en Proke Plebs is een van de massa.

Zie, Van den Bemde, als ik er aan denk, wat de Leekemoraal tusschen dit en twintig jaar verder zal voortbrengen, dan zeg ik, heel droevig, het droeve woord na van Onzen Lieven Heer in 't Evangelie: 'k Heb meelij met de massa...

En als dan een slachtoffer van de Leekemoraal voor de pinnen komt op den tribunaal, 'k zou wenschen dat ik zijn advokaat mocht zijn; dat zou ik wenschen, Van den Bemde... en advokaat zijnde, met een lang zwart kleed aan, ik, Proke Plebs, en een rond zwart mutsken op, - waarom niet?... en een zuiver zeeverrabatteke net in de plooiens schoon over mijn borst, 'k zou pleiten en zeggen:

- 'Mijnheeren van de jury! ik vraag het woord... Ik vraag het woord, zeg ik!... en luistert naar mijn woord!... Wie zit hier op het schelmenbankske?

't Is de genaamde Janeke Bots!... Wat heeft hij misdaan? Hij heeft de appelen van den boer gestolen. Hij heeft een pakje tabak gekocht en 't betaald met een looden frank; hij heeft zijn kalant met een scheermes 't hoofd afgesneden...

Zoo liggen de boeken; daar liggen de feiten; hier ligt de appelboer, de looden frank, het kalantenhoofd... De menschheid gruwet ervan!... Janeke Bots is een dief, een valschmunter, een moordenaar!

Maar dat 's altemaal bijzaak...

H i e r zit het hem, Mijnheeren van de Jury: Wie is de schuldige? - Wie is de schuldige? Zeg me dat!

Ooo!... Heeren van de Rechtbank, ik weet het wel!... De gendarmen zeggen: Janeke Bots!... Ge zijt ervan overtuigd: Janeke Bots!... De gestolen boer zweert: Janeke Bots!... De looden frank... laat hem vallen op een plank en ge zult hooren: Janeke Bots!... En zoo insgelijks en alsmede 't af gesneden hoofd... Laat het vallen: Bots!

En Janeke Bots zelf bekent en staaft al die getuigenissen... Janeke Bots is de dief, de valschmunter, de moordenaar!...

Nie'waar! Mijne heeren!... Nie'waar!... Gij zijt de schuldigen, gij staalt, gij bedroogt, gij moorddet!... Gij, dat is de samenleving, het gouvernement, het vaderland... En Janeke Bots is uw slachtoffer!...

Wie anders spreekt, liegt!...

Welhoe, Mijne Heeren! God hebt ge weggejaagd

uit de school, God met al wat dit woord inhoudt aan zedelijkheid, hogere wet, eeuwige verplichting... God weg uit de school, God weg uit het onderwijs, God weg uit de opvoeding, God weg uit het hart van de kleinen... En om uw appelen te redden, ge hebt hun gezegd: steelt geen appelen... want dat 's tegen den vooruitgang!

Betaalt uw schulden met geen looden franken... want dat 's tegen de schoonheid!

Snijdt uw medemensch het hoofd niet af... dat 's tegen 't eergevoel!

Had men Janeke Bots simpelweg den éénen, waren, kristenen God aangeleerd, had men hem gezegd dat 'ne mensch, al heet hij dan ook maar Janeke Bots, noch mag stelen noch bedriegen, noch moorden, omdat God het verbiedt, - die God, die het recht heeft te verbieden, - dan zat Janeke Bots hier niet voor u, mijnheeren, op dit bankske van schande en schelmerij, met de onrust in zijn hart en de giljotien boven zijn hoofd; maar dan was hij op dit oogenblik, - en advokaat Proke Plebs durft 'nen frank zetten, 'nen echten, zilveren frank, op dit kategoriek paard, - dan was hij op dit oogenblik een pronte parochiaan, op wien de menschheid met welgevallen zou staren en zijn dorp en pastoor en burgemeester zou mogen fier gaan...

Ik heb gezegd!'

Proke Plebs over:
volksverheffing
zware bekommernissen en
vet

Dan hebt ge daar nog wat ze noemen: volksverheffing.

(pooze)

Daar zijn er die meenen dat het volk al hoog verheven staat als het gesmeerde boterhammen heeft voor zijn lichaam en 'ne cinema voor zijn verstand.

Maar wat hebben ze gedaan voor de ziel van 't volk? De geleerde klerken hebben gezegd: 'Daar is geen ziel in u, noch hemel boven u, noch hel onder u. De sterren zijn uit; en God is dood.'

En nu moeten ze 't volk, de massa! in de richting houden met brood!

Zoo heb ik eens een ezeltje gekend, dat door dronken voerlie verleerd was, zoodat het toom noch teugel noch hot noch har kende... En de leste maal dat ik het zag, zat er 'ne molenaar op, en om het te richten, hij hield tusschen de ooren van 't ezeltje een bezemstok met een korst brood aan... En zoo stapte 't beestje waar de molenaar het hebben wilde.

En zoo houden ze 't volk nog in de richting... met brood en vet!...

Of liever, met brood en plezier, brood en sport, eten en plezier... Lijk bij de ouwe Romeinen, maar die heidenen wisten niet beter.

De geleerde klerken noemen dat nu wel vooruitgang en volksverheffing; maar meenen ze dan dat het volk niet anders omhoog kan of mag dan langs trappen van brood en boter, biefstekken en genot?

(pooze)

En intusschen, boven op den Golgotha hangt het ideaal te sterven; en rondom zijn kruis staan acht galgen, met daaraan gebonden en gehangen, de acht Zaligheden, die waarheid, troost en heiligheden over de wereld brachten.

De dertig zilverlingen van Judas slaan veel hooger beurswaarde dan de twee penningen der weduwe...

De teerlingspelers, bij den voet van 't Kruis, dat zijn de praktische beurslui. En wie de dubbel zes

smijdt, dat is de man, dat is de Jan!... Maar in zijn nek is een druppel bloed gevallen uit de hartwonde van den Stervende...

Nou!... Wat zou het wel deren?... Geld is alles!

Geld is alles; geld is Keizer; geld is God. De menschen volgen met oogen vol schrik den barometer van den gulden; en ze leggen hun twee handen op hun hart vol angst, als het pond omhoog gaal; en hun ooren sidderen als ze den prijs hooren van stookhout en kolen; en ze vergeten dat in de hel wordt gestookt voor niets en voor eeuwig!

Ze kijken niet naar 't hoedanig en 't zoodanig; maar naar 't hoeveel en 't zooveel.

Ze vragen niet: Is 't waar? Is 't goed? Is 't deftig? Is 't heilig? maar wel: Hoeveel kost het? Is het lekker? En is 't plezierig?

'ne Mensch, die een hoog wonder uitvindt, die een weldaad zaait, een troost meebrengt of een zaligheid, en de waarheid zegt, en de rechtvaardigheid predikt en een ideaal laat over de wereld slingeren lijk een bliksem, - die mensch wordt verstooten en uitgejouwd, of doodgezwegen of gekruist; maar als ge een nieuwe saus uitvindt of een nieuw soort kunstmest of een nieuwen swing in 't boksen, en vooral een nieuw genot, dan zijt ge de man, de baas, de held; ge zijt de God!... en die andere man, die daar met zijn waarheid, zijn zieleweldaad, zijn ideaal: 'Aan 't Kruis ermee!... Aan 't Kruis! en geef ons Barabbas!' - En Barabbas, Van den

Bemde, dat is de nieuwe saus, het nieuwe kunstmest, het nieuw genot.

(pooze)

Ik kan me best verbeelden wat er in den tijd gebeurde, Van den Bemde... Toen namelijk Ons-Heer zijn sermoen uitpreekte op den berg.

Daar komt iemand bij hem, en hij zegt zoo:

‘Een schoon sermoen inderdaad; een groot sermoen!... Maar wat hebt ge juist willen beduiden, toen ge daar zeidt: Zalig zijn ze die honger en dorst lijden... Bemint uw vijanden... Weest volmaakt... Weest niet te zeer bekommerd om eten en drinken?... Ik geloof: gij hebt talent, aanleg... Gij kunt preeken. Zeker. Maar waarom dit talent niet gebruikt en dien aanleg niet geleid langs andere lijnen, steviger lijnen, enfin, positiever lijnen?’

‘Zoo 'k me niet bedrieg, ge zijt timmerman van stiel. Wel, hebt ge al iets uitgevonden om dien stiel lichter, gemakkelijker, profijtiger te maken?.. Neen?..’

- Ik heb de lijdenden getroost met heel mijn hart, zegt Ons-Heer.
- ‘En bij voorbeeld, geen nieuwe zaag uitgevonden?’
- Ik heb de melaatschen genezen, zegt Ons-Heer.
- ‘En geen beter schaaf?... geen handiger trektang?..’

- Ik zal uit liefde voor de mensen sterven, zegt Ons-Heer.

- 'Sterven, sterven!... Ge moet leven! leven dat moet ge!... Joden ei sa!... Op!... Weg met hem! Aan 't kruis ermee!

(pooze)

Zoo diep zijn we gevallen!...

'k Heb eens 'ne slag op mijn voorhoofd gekregen, Van den Bemde... Ik kwam langs een herberg en daar hing me vierkant u it: 'In de Beest...' Ik meende dat ik dood viel. En dit bewijst maar dat ik 'ne naïeve snul was, niet vermoedde langs wat voor trappen wij tegenwoordig naar de hoogte stappen...

Maar wij hebben het nog een heel eindje verder gebracht dan de herbergier uit de Beest... Wij zijn nu zelf de Beest... Wij zijn de Beest; wij voeren de Beest in ons; wij vetten de Beest in ons; wij kronen de Beest in ons; en onze ziel ligt vóór de vitrien met een citroen tusschen de lippen en een kroontjen op haar ooren...

En ga nu in 's Hemels naam niet peinzen, dat de kleine man, de mindere man, de massa, zoo leeft... Dat kunnen wat ze noemen de hogere standen al even goed... kwestie!... daar ze geld en goesting hebben, - beter!... En als de hogere standen, de leidende klassen, of lijk ze zich gaarne 't brevet geven, de ontwikkelde mensen beginnen te leven

alsof de aarde niet anders zijn moet dan een thé dansant, of een parfumeriesalon of een tennisclub, wat zullen de lagere klassen gaan doen?...

En zoo las ik over tijd in de gazet, dat er te Brugge... te Brugge, Van den Bemde, de oude heilige vlaamsche stad van Breydel en De Coninck en 't Heilig Bloed... Wel! dat er te Brugge veel gedanst werd door de aristocratie... om... om... God moge 't me vergeven!... om de zware bekommernissen van deze dagen te verdrijven!

Nu 't is waar, het kleine volk, de werkman en huisvrouw, de massa weet niets van die zware bekommernissen... Die heeft er gaar geen...

Daar hebt ge 't heel sport, Van den Bemde, de leidende klas moest leiden en ze hebben een blinddoek vóór hun oogen gebonden; en ze zeggen tot de massa: Kom!... Volg ons! Doe lijk wij!...

Als uw zoon om brood bidt, zegt de H. Schrift, geef hem geen steen; als hij om visch, geef hem geen slang!...

En de massa smeekt om een ei, en de aristocratie laat 'ne scorpioen zien!

En als God vraagt: 'Wat hebt ge met uw armen broer gedaan?... en hebt gij 'm het goede voorbeeld gegeven?' - de Caïns heffen 'ne scheeven schouder op, zetten een lip en zeggen: 'Ben ik de leider van mijn broer?...'

Ik wilde wel eens weten, wat ze doen zullen 'om de zware bekommernissen te verdrijven', den dag

dat de woede van Gods oordeel over hun hoofd zal varen!

(pooze)

Elke veertien dagen komt er tegenwoordig een nieuwe filosoof uit zijn schelp gekropen en hij zeevert wat hij noemt een nieuw Evangelie... een nieuw Evangelie dat het geluk moet brengen over de wereld en ons allen opheffen tot den hoogsten top van wetenschap, welstand en plezier.

Maar 't zijn meestal Evangelies van vet en materialisme; en die filosofen meenen dat een volk om niets meer mag of zal of kan klagen, als 't boter heeft en brood en ijskroom en 'ne cinema.

Wat dom is; oneindig dom... En zoo min als ge een zwijn vult met filosofie, vult ge 'ne mensch met menu's... 'ne Mensch leeft niet van brood alleen... Dat zegt de H. Schrift en dat zegt het gezond verstand.

Scheer me die gazetfilosofen van de wereld weg, Van den Bemde; leg die margarienprofeten een slot op de tanden; jaag me die cinemapatriarken de wereld uit.

Ik voel geen sympathie voor 'ne Mussolino noch voor 'ne Napoleon noch voor een Trotsky... Wat ik wensch te zien opdagen aan den horizon, dat is een Boetgezant, die 't oude woord durft smijten naar 't hoofd van den modernen massa-Herodes, 't oude woord en den vloek; en durft rechtstaan op den

oever van de wereldzee met haar baren van vet en golven van zinnelijkheid, en met een groot gebaar durft kommandeeren: 'Tot hiertoe! verder niet!'

Maar die durver, Van den Bemde, die Boetgezant, die Mussolino moet nog uitgebroid...

Misschien, en waarom niet? - zal Ons-Heer nog eens moeten weerkomen; en met een zweep al de zeepbarons en de beursjoden en de geleerde klerken en de volks-vet-verheffers verdrijven uit de menschheid... En komt Ons-Heer weer, dan kan Hij nog eens zijn aandoénlijk woord herhalen: 'k Heb meelij met de massa, want zij heeft sedert dagen niet meer geëten.'

Misschien zegt Hij wel: 'k Heb meelij met de massa, want zij heeft sedert jaren niet anders gedaan dan geëten.'

(pooze)

Zeepmensen, genieters, profeten van de acht zaligheden op schotels, cinema-flirters, boulevard-gomorrieters, Fariseeërs met hun ziel vol rot vet en hun gezicht vol kosmetiek, - kortom, Van den Bemde, heel 't verdoemde Kafarnaüm!...'ne mensch walgt ervan; en 'ne mensch zou inderdaad gaan wenschen, dat al die wanschepsels werden samengejaagd en geslacht... geslacht ja in den bloede... als een vlamroode toast op de gezondheid van 't kristen ideaal!...

Maar alweer ja, zoo iets te wenschen, dat 's niet heel kristelijk... Ik zeg maar wat ik wenschen zóu, als ik het wenschen mócht.

En intusschen zullen wij dan den Rechter van hierboven maar laten betijen... en we stappen voorbij, fier, vrij en blij, lijk in de liedjes van den Boerenbond; en we kijken al die vetprofeten vlak in hun vizier en op hun gouden bril, waar ze op den dorpel staan van de Beurs, in de finantieele glorie, terwijl van hun vingers het vet nog afdruipt van 't sacrificie finde-sjek...

Proke Plebs over:***Paschen******kerkhoven en******Revalenta Arabieka***

- Ik voel den Paschen al in mijn veeren, Van den Bemde. Alleluia! en wij halen den Paschen in lijk 'ne Koning van de wip, Alleluia! met de fanfare, Alleluia!

Zes weken zaten de menschen te vasten met een zak om 't lijf en assche op hun hoofd, lijk Job; maar we gaan ons hoofd nu wat schoonkes wasschen, met een geurke; en wij schieten onze beste kleederen aan en een wit kolleke en een fijn plastronneke... want, zeggen de menschen, 't is Paschen, zeggen de menschen, en we verrijzen, Alleluia!...

(pooze)

Paschen is de zon in 't jaar, zeggen de boeren, en hebt ge ooit al eens nagedacht, Van den Bemde, wat het jaar zou zijn, zonder Paschen!

Paschen is de grondslag van ons geloof, zeggen de pastoors, en als Kristus niet verrezen is, zegt Sint-Paulus, dan is ons geloof een ijdel ding; en als Kristus niet verrezen was, dan zouden wij ook niet verrijzen.

Ik zei het eens aan mijn vrouw.

Mieke, zei ik, Mieke Meulemans, ons geloof staat gebouwd op ongelooflijke dingen... Waarom bouwt God ons geloof niet op de schepping? Dat kunt ge tasten. Of op de dood? Die zullen we voelen?... Maar neen, Amsterdam staat gebouwd op palen, zeggen ze, O.L. Vrouwetoren op ossenhuiden, zeggen ze, en ons geloof op de verrijzenis van Kristus!... Hoe is 't Godsmogelijk?...

- 'Persies, zei Mieke. 't Is Godsmogelijk; en de wegen van God zijn de wegen niet van den mensch. En laat me nu maar gerust, zei Mieke, 'k moet nog afwasschen.' -

Maar zoo is 't wel, Van den Bemde.

Verrijzen zult ge, zegt God, en ge zit allemaal in den wagen van de onsterfelijkheid; en mee moet ge, en eeuwig zijt ge, ten minste langs ééne kant.

(pooze)

Maar komiek is 't wel, Van den Bemde.

In 't begin van den vasten, als we een kruiske gaan

halen, dan zeggen de pastoors: ‘Proke, ge zijt assche!...’ En daar peins ik dan zes weken lang op, en als ik er dan diep van overtuigd ben, 'k zeg tot me zelf: ‘Wel ja, en inderdaad, ik ben maar assche...’ dan zeggen me de pastoors: ‘Proke, ge zult verrijzen en ge zijt onsterfelijk... Alleluia!’ -

Komiek!

God alleen mag zeggen: Proke, ge zijt onsterfelijk... Want God alleen kan onsterfelijk maken en onsterfelijkheid schenken...

God alleen mag zeggen: Proke, ge zijt assche...

Hij weet genoeg dat ik eeuwig ben, en die asschigheid maar een manier van spreken.

Lijk Job.

o Gij, wormen, zei Job, gij zijt mijn broers; o rotheid, zei Job, gij zijt mijn moeder...

Hij wist genoeg dat de onsterfelijkheid zijn zuster, en God zijn vader was...

En ik neem wat assche op mijn hand, sigarenassche, lava uit vuurspuwende bergen, assche van mijn voorvaders uit die steenen kruiken van een museum, en ik mijmer, en ik peins: assche, stiefkind van 't vuur en zinnebeeld der vergankelijkheid, wat zijt ge toch eigenlijk?... En een ouwe, ouwe stem, de stem van job misschien! fluistert... neen! dondert er uit omhoog en huilt: ‘Wat gij zijt, ben ik geweest; wat ik ben, zult ge zijn!... Maar ik weet dat mijn Verlosser leeft en dat ik verrijzen zal!...’

(pooze)

Natuur! De geleerde klerken gelooven dat niet... Wij hebben geen eeuwigheid van doen, zeggen ze, en, al wenschen we lang te leven, zeggen ze, zóó lang te leven wenschen we niet...

Lang leven! dat wel, zeggen ze...

Ik meen, Van den Bemde, van 't leven hiernamaals hebben ze niet veel te verwachten; kwestie van temperatuur misschien; en daarom steken ze al hun actie's in de zeepaffaires van wat de dichters noemen het ondermaansche diep.

En ze schrijven 'ne prijs uit, 'ne prijs ja, en een eeremedalie, voor wie ze daarin helpen wil; en ge kunt die medalie verdienen, Van den Bemde, als ge den Revalenta Arabieka maar wilt uitvinden, die de geleerde klerken wat langer zal in 't leven houden - op aarde!

En de tooveraars zijn opgestaan in Israël; en de apothekers zitten met hun vingers in 't hair na te peinzen, dag en nacht, langs wat banen van geleerde farmacie zij ertoe geraken zullen om ook maar één dag, als 't niet anders kan, één armen dag van vier-en-twintig pover uurkes, bij ons leven te voegen, één span bij onzen levensweg, één korreltje in onzen zandlooper...

We zoeken achter den Revalenta Arabieka, zeggen ze, en den Revalenta Arabieka zullen we vinden, zeggen ze, als er een Revalenta Arabieka te vinden is...

't Kan...

Maar ik peinze van neen; en dat het weeral zal uitloopen op kwakzalverij... Net lijk de coiffeurs met hun pommade en hairzalf. Niet een hairpijl kunnen ze op ons hoofd houden... Integendeel; met al hun zalfjes en pottekes, we zijn kaal en we blijven kaal; en we worden al kaler en radikaler.

Maar eigenlijk, ze zitten nevens de kwestie; want zóó luidt de kwestie: Wat is het beste, Van den Bemde, een meter echt gezond leder of een kilometer behangpapier? een potje vet of een vat spoelsel? een lang leven of een diep leven?...

- Een diep leven, zei Van den Bemde, beslist.

(En Proke, vinger op tafel.)

- Parrsiess, Van den Bemde, parrsiess! sessa!... Een diep leven!

Geef mij een diep leven, zeg ik, en, zeg ik, vul uw ziel met spoelsel, en behang uw leven met behangpapier; maar mij, zeg ik, geef mij een diep leven!

Een diep leven!

Niet een leven, dat er zoo maar boven-op ligt, maar een leven dat uit de levensbron zelf opspringt, diep.

Niet lijk een schrijverke op het water, dansend, spelend in de zon; maar lijk de stille, serieuze visschen, die zwijgen, diep.

Niet lijk een fifferke van een meisjesstem, met veel noten en heel hooge noten en gepirrewieter dat ge er

met uw ooren niet meer aan kunt; maar een zware, volle, dragende basstem, waarop ge sapperde-boere! een schip kunt laten varen.

Niet lijk een rij elektrische lampkes langs den gevel van 'ne cinema, speelgoed of kinderachtigheid; maar lijk de sterren op den hemel, stil doende, den heelen nacht door, vol ernst, en deugd, en heiligheid.

Niet lijk die heertjes die altijd-door aan sigaretjes lebben en rieken naar kosmetiek; niet lijk die juffertjes met groote hielen en kleine zielen, en die veel beter vóór 't vitrien gingen liggen als 't fijn artikel; maar lijk de heiligen, lijk de serieuze menschen, die hun menschelijke, dat is: hun kristelijke plicht doen, blij en kloek, met Gods liefde in hun hart en Gods licht op hun handen!

Die leven diep, Van den Bemde.

En die leven ook lang.

Dat's weeral 't woord van Kristus, Van den Bemde. Zoek eerst het rijk der hemelen, zegt Kristus, dat is: het diepe leven; en de rest, dat is: het lange leven, dat krijgt ge er op toegift bij...

Zoodat wie diep leeft, lang leeft...

En dat moet zoo zijn...

Wie diep leeft, leeft zooals hij leven moet, en wie leeft zooals hij leven moet, leeft gezond, en wie gezond leeft, leeft lang.

Zoo leefde Patriark Mathusalem negen eeuwen.. Hij leefde diep en heeft nooit een sigaretje gerookt...

Zoo worden kluizenaars in de woestijn oud als

staartstarren; ze leven van water, honig en sprinkhanen; en ze kunnen geen velo rijden.

En Trappisten scheren 'nen hoogen top van jaren; want ze leven diep en ze gaan nooit naar 'ne cinema.

(pooze)

En hoe dieper 'ne mensch leeft, hoe hooger hij verrijzen zal... En hoe dieper 'ne mensch leeft, hoe schooner hem een kerkhof toeschijnt.

Ik wandel gaarne op een kerkhof, Van den Bemde. Als ik wandel op een kerkhof, langs de kruisen en grafzerken, dan peins ik zoo: hier wonen ze nu, al de Koningen en Keizers en Maarschalken; hier liggen ze nu! En 'k peinze: Is 't dat?... Is 't dat?...

Wel, ijdelheid der ijdelheden!

Zoo hebben ze, tijdje geleden, nog 'ne Koning gevonden, in 'ne Piraamied - een dooden Koning, van over eeuwen.

En ge weet hoe ze toen koningen begroeven, in Egypteland... Ze deden de lijken in den balsem en de kruidnoot en de doekskes. Wie de man was, weten ze niet juist?... o Onsterfelijkheid! o Geleerdeklerkerij!... lig dan gebalsemd en gekruid in welriekendheid! lig dan al gelijkt in wierook en welsprekendheid!... Gekroond en gescepterd zat ge op tronen van floeren mahoniehout, en, op 't scheeê van de markt, als ze kans en kasueel vinden, ze moeten naar een verroesten sabel kijken om te weten of ge 'ne Koning waart of Proke Plebs!...

Voert!...

Maar ik zeg, als ik wandel op een kerkhof, dan is 't me of ik wandel op mijn buitengoed; en ik peins dan: 't Is hier dan, peins ik, dat ik zal komen uitrusten, als ik eens begin te rentenieren.

En dat 's een eigenaardig gevoelen, Van den Bemde.

Apropo van eigenaardige gevoelens, ik heb eens een eigenaardig gevoel beleefd, Van den Bemde, heel eigenaardig.

't Was zoo.

Ik droomde, dat ik achter mijn eigen begrafenis meeding, met een flambeeuw in mijn hand en een zakdoek in mijn ander. En op 't kerkhof, 'k moest mijn eigen lijkrede uitspreken. En ze hadden juist mijn kist neergelaten, en de grafmaker trok de twee zeelen weer omhoog en zei zoo, kontent: 't Is 'ne goeie.' -

Toen moest ik spreken.

En ik zeg zoo tegen een pompier, naast mij: 'Marten, zeg ik, houd mijn flambeeuw eens vast.' -

En ik stapte 't af; en ik zei:

- 'Mijn beste boezemvriend, Proke Plebs!'

o Hemel! voor welke ongekende misdaad boeten wij dan, dat uwe hand zoo loodzwaar op ons nederzinkt? Hier ligt hij nu, de glorie van zijn straat, de fakkel van zijn parochie, de wegwijzer van zijn huishouden!

Weze de aarde u licht, o Proke!

o IJdele schimme die ge nu zijt! Ik heb u gekend als niemand!... Gij zijt geen maarschalk geweest met gulden strepen en blinkende knoppen, geen hooge Petrus met een hoogeren hoed erboven op, geen geleerde klerk, geen vat vol diepzinnigheid, geen bron van spuitende finantie, geen oorlogsrijke verguld op snee, geen zeepbaron, geen gedekoreerde van 't Ravitaillement! Aan uw handen kleefde 't goud noch de joodschap noch de bastaardij noch iets van al de pomperijen des duivels; hier staat geen fanfare een Brabbesson te spelen noch een doodemarsj, die zelfs een gunstig gekend duivemelker begeleidt naar zijn leste kille stede... Kortom, gij zijt op aarde geen onsterfelijke geweest!... Gij hebt niet gezocht naar den Revalenta Arabieka van de kwakzalvers om lang te leven; maar simpel weg naar den Revalenta Arabieka uit den hemel om diep te leven!

Troost u, Proke, de onsterfelijkheid van de geleerde klerken eindigt in 't graf; de uwe begint in 't graf!... Troost u om de differentie, Proke! en weze de aarde u licht!

Op uw houten kruiske zal staan R.I.P., 't is te zeggen: rip!... en voor 'eeuwige vergunning' is er geen plaats. Dat's ook al iets!

Maar dees is iets: 't leste oordeel!... klokslag stipt van den eeuwigen torenwachter hierboven!...

Ik hoor de klaroenen uit de wolken: tateragetaa!.. Dooden staat op en komt ten oordeel!...

Over de wereld, Noordpool, China, Kempen,

Kongo, en de woestijnen, langsheen het front over al de kerkhoven waar ze liggen onder hout, arduin, aarde, pyramieden! Alleluia!...

Tateragetaa!... Over de zeeën, den diepen blauwe, de golven, de baren en al de getijën hoog en laag waar ze vergingen en stierven een killen, donkeren dood, 's nachts... Alleluia!... Tateragetaa!... Staat op, al de dooden! verbrand, verdronken, vermoord, verkoold, gehangen, verpletterd, geschavoteerd, verdinagemiteerd, verottogemobiliseerd!...

- Ja, Proke, 't is goed... 't is genoeg!...

- Laat me door, Van den Bemde, 't is algemeene verrijzenis!... En tateragetaa!... Alleluia!

Al de koningen en kindermeiden, metsers en grootvaders, grootmoeders en kantonniers, kolonels en begijntjes, zeepbarons en Trappisten!... Alle soorten van menschen en alle soorten van kleuren; wit, rood, geel, zwart, bruin!... Vooruit, en op stap! één onaftelbare stoet geraamten!... Alleluia... 't Is Melde-Ambt!... en voor eeuwig!... En ieder zal er krijgen naar verdienste!

En Proke! waar ge rust in de kille aarde, weze dat uw troost!... dat - eeuwige vergunning!... en Paschen zonder einde!... Alleluia!...

Vaarwel, Proke, vaarwel tot in een betere wereld!' -

**Proke Plebs over:
*kruisvaarders
ongekende soldaten en
kruisjassers***

- 'Proke, we staan in den Bode!⁽¹⁾
- 'Dat's beter dan op den azijn, Van den Bemde

(pooze)

'n Wijze mensch spreekt; 'ne wijze mensch zwijgt; want, zegt 'ne wijze man zijn vader na: daar is een tijd van te spreken, daar is een tijd van te

(1) Cf. *Bode van 't H. Hart - Maart 1923*, - Open Brief aan Proke Plebs - beginnende met de wilde vraag: 'Zijde dood, Proke?' - en tam geteekend: 'Een ouwe kruisjasser.' -

zwijgen; - en zoodus, ge spreekt 'ne keer; en zoo dus, ge zwijgt 'ne keer; en daar komt me een ouwe kruisjasser langs uw gevel en hij brult onder uw venster:

- 'Zijde dood, Proke?' -

(pooze)

Daar zijn op de wereld veel menschen, die 'k niet kan verdragen. Menschen die op mijn teenen gaan staan b.v.; en menschen, die altijd vragen: 'Zijde dood Proke?' - en 't minst van al, kruisjassers.

Ze zitten me daar te zitten rond een vierkante tafel, elk met 'ne pot bier bij zijn elleboog, en met een pijp in den mond en 'ne speelmaat; en ze roemen maar, en de boer is de hooge Jan; en elk zijn haantje kraait koning; en als ze winnen, mogen ze 'ne vinger nat maken en den boom vegen; en dan is 't vaderland gered en ze trekken twee centen. En ze slaan met volle vuisten op de tafel en ze roemen en boeffen en bassen malkander dood, uren-lang, met derde's en vierde's en marie-haas; - en dat, Van den Bemde, dat kàn ik niet verkroppen, en dat wil ik niet, en dat zàl ik niet.

't En zal!

(pooze)

'ne Mensch moet nooit profetieën spreken; hij weet niet wat gebeuren kan; maar dàt voorzeg ik,

Van den Bemde: dat namelijk kruisjassers nooit de wereld zullen redden.

Die zullen al last genoeg hebben, met hun eigen zelf te redden...

En om de wereld te redden, hebben we geen kruisjassers van doen, maar kruisvaarders.

Een breek differentie, Van den Bemde; - en een verschil, Van den Bemde, - kolossaal.

Kruisjassers zitten op biezen stoelen; en kruisvaarders op ijzeren paarden en ze rijden over de bergen; jassers tellen hun derde's en leuteran aan pint en pijp; kruisvaarders tellen hun legioenen en teuteran op bazuinen; jassers roemen, vuist op tafel, viert es en vijfde's en vijf van den gloriozen lesten slag; en Godfried van Bouillon, staande in de beugels en sabel omhoog, roemt: God wil het!... en zijn leste slag is een victorie en die victorie is Jerusalem!

(pooze)

'k Zei zoo over tijd aan mijn vrouw:

- 'Mieke, zei ik, Mieke Meulemans, 'k zou zoo eens Pieter de Eremijt willen zijn.'

-

- 'Pieter wie?' vroeg ze.

- 'Pieter de Eremijt, zei ik, Pieter de Eremijt, die de eerste kruisvaart preekt tegen de Turken'...

Want dat is waar, Van den Bemde, daar zou nog eens een kruisvaart moeten gebeuren; een kruisvaart lijk over duizend jaar... een kruisvaart, ja! niet meer om 't ledige graf van O.L. Heer, maar om den

levenden Lieven Heer zelf, dat is: de zielen van de mensen.

- 'En wat zei Mieke, Proke?' -

- 'Niets, niets, Van den Bemde... 't Mensch wilde maar weten of ik nu teenemaal zot was.

Maar ik zeg: geef mij een kruisvaart, zeg ik, een kruisvaart met Godfried van Bouillon voorop, te paard, en achter hem al de ridders, dat is, al de deftige kristenen, die meewillen... en we zullen optrekken, al zingende 'God wil het' - wij de kruisvaarders van den dag van vandaag, tegen de Turken van den dag van vandaag, dat is: de principen van den dag van vandaag...

(En Proke, mijmerend:)

Den dag van vandaag, - de steenen tafels zijn vervalscht, en Mozes spreekt finantie.

Den dag van vandaag - de genever is af geschapt, maar we drinken afschuwelijkheid lijk water.

Den dag van vandaag - we leven in het Kauwe-Tsjoe tijdvak; vroeger hadden we het steenen, het bronzen, het ijzeren, het papieren tijdvak; nu hebben we Kauwe-Tsjoe-hielen, en, helaas! Kauwe-Tsjoe-zielen.

Den dag van vandaag - 't is niet genoeg recht door zee te gaan... Ge moet inderdaad nog effekt hebben, lijk een biljardbal - en zóó-slim - zijn.

Den dag van vandaag - de acht zaligheden liggen bij den ouwen rommel, en de zeven hoofdzonden dansen mazurka op de boelevaars.

Den dag van vandaag - ze spreken van volksverheffing, en de sloeberij klinkt en stinkt naar de starren omhoog.

Den dag van vandaag - ze steken een deftigen wildstrooper in 't gevang; de menschenstroopers loopen vrij, en De Strooper's raincoat... pardon!

Den dag van vandaag - ze loopen gedekoreerd langs de straat, en ze werken met dubbele bilans.

Den dag van vandaag - ze zingen den Brabbesson met hun oogen vol tranen en 'nen tremolo, en ze vervalschen de belastingbrieven van 't vaderland.

Den dag van vandaag - rechtvaardigheid is doodgevloekt, waarheid is uit de wereld gelogen, liefde ligt gewurgd, opoffering hangt nog altijd door aan 't kruis; al wat kristelijk is en eerlijk en deftig, 't staat gekwoteerd lager dan 'ne frank, dan 'ne mark, dan 'ne roebel.

Den dag van vandaag - 't is de tijd voor een nieuwe kruisvaart!... We vragen brood en we krijgen steenen; we smeeken om deugd en ze schenken ons romans; wij huilen om kruisvaarders - en ze geven ons kruisjassers!...

Zoo diep zijn we gezonken!...

O Gij edele Godfried van Bouillon, die te Brussel te paard zit op uw standbeeld! O Godfried! weze de aarde u licht!... En vergeef het ons!... Zoo diep zijn we gezonken, dat we doorheen uwen hoogen naam niet meer de glorie en den roem van de kruisvaarten hooren klinken!... Helaas!... als we den

naam Godfried van Bouillon vernemen, dan denken we nog alleen aan die vettigheid in potjes Liebig Bouillon en Cie, om de soep te kleuren!... We zitten tot over de ooren in de stof en 't materialisme! We stooten de starren uit den hemel om er borstspellekens van te maken; we rukken de veeren uit de Cherubijnenvleugels om den hoed ermee te sieren van onze dochters; en we steken een gebalde vuist vol koleire naar de volle maan, omdat ze 't verrlammt een Hollandsche kaas te worden!...

Met één woord, Van den Bemde! wij hebben onze harpen opgehangen aan de wilgeboomen langsheen den waterboord en vol weemoed droomt ons hart van de vleeschpotten van Egypte!...

Dààr!... Voerrt!...

(pooze)

En zoodus, met een manier van spreken, is Godfried van Bouillon ook een ongekende soldaat... Inderdaad, zoo is 't. Hij is de ongekende soldaat, zes voet boven den grond; gelijk die andere daar de ongekende soldaat is, zes voet onder den grond.

Apropos, 'k heb hem gezien, den ongekenden soldaat...

- Gezien? -

- Gezien en gesproken, Van den Bemde.

't Gebeurde zoo; en 't was in een droom, 's nachts.

Ik stond te Brussel, bij de Kongreskolom, tusschen de twee steenen leeuwen, vlak vóór de zerk van den

ongekenden soldaat. De halve maan zond haar zilveren stralen over 't aardrijk; echt schoon.

En in den donkere, plots, Leeuw I bekeek me, schudde zijn manen, zei wild: 'Boe!'...

En Leeuw II bekeek me, bots, kwispelde zijn staart, zei woest: 'Ba!'

En ik bekeek ze allebei, en ik lachte zoo eens, weet-ge, en ik pinkte zoo eens, ziet-ge - zóó - met mijn oog; en ik zei zoo, stillekens:

- 'Ze zullen u niet temmen!' -

't Woord vleide hun leeuwentrots; ze leien staart, koleire en manen kalm.

En ik keek naar de kille zerk, waarop de bloemen en waaronder de ongekende soldaat...

En ik zweeg, want ik was geroerd en ik zei:

Ongekende soldaat!... Rust zacht...

Hoe zal ik u noemen, stille man in den stillen nacht?...

Een lijkrede wil ik over u niet uitgalmen... 't Is de tijd niet noch het uur noch mijn doel...

Maar dit alleen:

Hoogtij welsprekendheid zijn over uw graf heengestroomd; golven en golven bloemen zwalpen er nog; zee op zee muziek spoelde er over heen...

Neem dit allemaal niet kwalijk, beste jongen.

De muziek is uitgestorven; de bloemen verdord; en de welsprekendheid?...

Luister: 80% waart ge 'ne Vlaming; 75% 'ne Flamingant; 70% hebt ge niets begrepen van die

welsprekendheid... Maar ik zeg u: dat is allemaal niets en neem dat allemaal niet kwalijk.

Want inderdaad, 't was allemaal en heelemaal goed gemeend en ze wisten niet beter!

Ze kenden u niet... en hoort dit zoo niet met een ongekenden soldaat? -

Maar zeg me nu, donkere man, waarom dan eigenlijk zijt ge gestorven?...

Hebt ge waarachtig durven denken, dat ge met uw dood de wereld een beter plaats gingt maken om in te leven? en de lucht gingt zuiveren? en 't land vrijer maken? en een beetje ideaal zoudt laten waaien langs de boelevaars van Brussel?...

Helaas!... niet zoo, jongen! niet zóó!...

Maar opeens, Van den Bemde, 'k voelde den geest der almacht over mij heenvaren; - en 'k riep:

Ongekende soldaat, sta op!...

En hij stond op - en hij kwam uit zijn graf... een geraamte in uniform!

En ik zei: Kom mee!...

En tot de twee leeuwen: Komt mee!...

En we stapten het af, Van den Bemde, wij met gevieren... ik en de soldaat voorop, en de twee leeuwen achter ons...

En vooruit zoo maar, door den stillen nacht; en de halve maan boven ons wierp haar zilveren stralen op het schouwspel, persies lijk in de boeken...

En we kwamen bij het standbeeld van Godfried

van Bouillon; en de almacht rustte nog op mij, en ik zei: Godfried, kom!...

En Godfried steeg van zijn paard, en we trokken voort, ik in 't midden, Godfried rechts, 't geraamte links, en de leeuwen op ons spoor...

En ik heb hun Brussel getoond, heel 't land, en Europa en de wereld...

En gezegd:

Hier hebt ge 't nu, 't spel en 't sport van na den oorlog!... En was 't daarom dat ge streedt en stierft, spitsbroeders?

Ziet!... We zitten in 't rijk van de zeven hoofdzonden... En met de zeven sacramenten hebben we geen uitstaans meer... Dat's goed voor de warme landen, voor kwezels en begijntjes...

Wij willen den hoogmoed, zeggen ze, wij willen groot gaan niet op wat we zijn, maar op wat we hebben en tellen en wegen.

Wij willen de koleire, zeggen ze, de koleire, en de woede, en den haat... Dat 's karakter!

Wij willen den nijd, zeggen ze, en een levende Caïn is beter-af dan een doode Abel, zeggen ze.

Wij willen de ontucht, zeggen ze, en 't zedenbederf; en de mensch is al lang genoeg heer en meester geweest van de schepping, zeggen ze. Laat dat het zwijn nu eens zijn... Sjak son tour.

Wij willen de luiheid, zeggen ze, dat wil zeggen: ieder doe wat hem belijft; en werken is voor de dommeriken, zeggen ze, en voor de paarden.

Die hebben hoefijzers, zeggen ze. -

Wij willen de gierigheid, zeggen ze; geld verdienen; sjensj!... Wij aanbidden het goud; en of het geld gekregen is, of verdiend, of gestolen, dat kunt ge er hoegenaamd niet aan rieken, zeggen ze... En leve de zeepbaronnerij!...

Wij willen de gulzigheid, zeggen ze. Fijn door een doekske, vet op een schoteltje... Lang en lekker! De Trappisten zeggen: 't is leelijk; wij, we zeggen: 't is gemakkelijk!...

Dat, Van den Bemde, zei ik aan mijn twee kameraden, en nog veel andere dingen...

En ik vroeg hun:

Spitsbroeders, vroeg ik, wat dunkt er u van?... Wachters, wat is er van den nacht?

-

- En wat hebben ze geantwoord, Proke, de spitsbroeders? -

- Wat ze hebben geantwoord, Van den Bemde?... Niet veel... Niet veel...

De ongekende soldaat zuchtte: Ben ik daarvoor gestorven?... vroeg hij...

En ik wilde niet zeggen: neen! en ik dierf niet zeggen: ja!... - en zoo, ik zei niets; maar peinsde zoo: Arme jongen!...

- En Godfried? -

- Godfried, Van den Bemde? Godfried van Bouillon?...

Hij trok aan zijn snor, keek naar de kasseien, lei een rimpel op zijn voorhoofd; en morde:

We moeten een kruisvaart inrichten... Dat moeten we!... Apropos, bekeek hij me, zijn er geen kruisvaarders?...

Neen, zei ik... Wij hebben alles voor de kruisvaart... Een doel: de redding der zielen; strijdlieiden: heelder boekskes; vanen: heelder bosschen; - en boven ons hoofd staat de halve maan als zinnebeeld der hedendaagsche Turken; maar kruisvaarders?...

Wij stonden juist toen, Van den Bemde, bij de vitrien van een Café, en op de vitrien prijkte in groote letters: A la nouvelle Jérusalem... Bock et Gueuze... en ik zei aan Godfried dat hij eens door de vitrien zou binnen kijken... Wat hij deed, en ik ook en de ongekende soldaat ook, en de twee leeuwen ook, op hun achterste pooten... en binnen, rond een tafeltje zaten vier man kaart te spelen...

Daar hebt ge ze zitten, zei ik... onze kruisvaarders...

Zijn dat uw kruisvaarders?... vroeg Godfried, en ik dacht dat ik in zijn mond ging vallen...

Ja, zei ik toen, ja, Godfried... maar de kleur is er een beetje afgegaan, en 't zijn nu kruisjassers...

En, Van den Bemde, toen werd me Godfried zoo geweldig, dat hij met zijn twee ijzeren hielen op de kasseien stampde - en riep:

Doemnis!... Doemnis!...

En plots, daar komen twee gardeviles aan en een nachtwaker; ze treden handelend op, treffen maat-

regelen, slaan ons alle drie officieel in de boeien, leiden ons gevankelijk op naar den Amigo - voor nachtlawijt...

En weg waren de leeuwen...

- En... en wat was het einde, Proke?...

- Het einde?... 'k Weet niet... Maar als ik, zoo een driemaal per week, in de gazet te lezen krijg, dat een of andere hooge Piet een boekee is gaan leggen op het graf van den ongekenden soldaat, dan word ik altijd weemoedig, Van den Bemde... en ik vraag me zelf af, hoe 't in Gods naam mogelijk is, dat er uit het edele, zuivere bloed der gesneuvelde soldaten zooveel laagheid, zooveel bederf, zooveel rotheid is opgebloeid, als wij tegenwoordig voor onze oogen zien gebeuren...

Proke Plebs over:
missionarissen
nationale kleuren en
dankbare Kongoleezen

- Waarom tonnen, Proke?...

- Ziehier... Ge kunt de mensen verdeelen in bronnen, buizen, tonnen.

De bronnen, Van den Bemde, dat zijn diegenen die geven uit eigen hoofd, eigen hart... God zelf is bron nummer één. En bron is ook de geniale mensch, die uit zijn hoofd schenkt, de dichter die uit zijn hart zingt, - maar vooral God, die schenkt uit zijn volheid.

Dan hebt ge de buizen, die de wetenschap en de schoonheid uit die bronnen overvoeren naar de ton-

nen, - de tonnen die wij zijn, wij, de gewone stervelingen... En de beste dier buizen, dat zijn de schoolmeesters en de predikanten en de missionarissen.

(pooze)

Een kordaat ras... de missionarissen! Zeker!... En interessant!...

't Is inderdaad altijd interessant 'ne mensch te zien, die zegt dat de wereld maar ijdelheid is... maar dan moet hij ook echt-echtig laten zien dat hij gelooft wat hij zegt...

En zoo doet 'ne missionaris... Hij zegt: alles is maar ijdelheid, en ijdelheid der ijdelheden, en hij offert alles op aan zijn ideaal, dat is: zielen winnen voor God.

Maar hier kunt ge bij voorbeeld zoo redeneeren: als de wereld, met al wat er in en omtrent is, gestaan en gelegen, roerend en onroerend, dan toch maar ijdelheid is... Wel! dan offert de missionaris niemendalle; en zoodus, daar is geen ideaal, geen zelfopoffering, niemendalle - rien-du-tout...

- 'Dat 's waar' - zei Van den Bemde.

- 'Ge redeneert scherp, Van den Bemde, heel scherp, en heel schoon... Waar is het wel: alles is ijdelheid; maar inderdaad, Van den Bemde, wij hebben niet anders!...

Van op 't haantje van den toren gezien, is een bankier met een hoogen hoed, een heel klein ding.

Van uit een vliegmachien, is 'ne generaal vol dekoraties een flauw mannekespapier.

Van uit den hemel gezien, is een gekroonde koning op zijn troon een ijdelheid... Maar zie-je nouw?... Om die glories zoo te zien, zoo klein, zoo nieterig en petieterig, moet ge eerst en vooral hoog klimmen... ortmenschelijk hoog in 't rijk van de idealen.

Maar wie met zijn twee voeten staat en gaat daar waar de muilezels gaan en de koeien staan, - die salueert eerbiedig een hoogen hoed met de finantie er onder, dekoraties met geniale strategie er achter, koningschap met de glorie rondom...

En een Trappist mag zeggen: 't Is ijdelheid... Ik zeg: Trappist, gij hebt gelijk; maar vooreerst ziet ge, gij redeneert van uit den hoogen blauwe, en ten tweede, wij hebben op aarde niets anders dan dat...

(pooze)

En baldadig zijn ze ook... Ze verbranden hun schepen!

Apropo, 'k heb eens gelezen van een koning, die over zee stak oorlog voeren; en eens op den overkant met zijn leger, hij verbrandde zijn schepen! en, zegt hij; Spitsbroeders, zegt hij, nu moeten we wel vooruit; want achter ons ligt de zee, - en wij hebben geen schepen meer!

Ik meen, dat 's kordaat gesproken; zeker. En lijk die kordate koning, juist zoo, 'ne missionaris. Met

de vlam van zijn ideaal, Van den Bemde, steekt hij zijn schepen in brand, en zingend stapt hij het af, naar Kongo, Indië, China, Patagonië; en geen wildernis is te wild, geen mensch te barbaarsch, geen neger te zwart, geen Chinees te geel, geen Indiaan te rood! en de wereld is niet groot genoeg voor zijn hart!

En vergelijk ze eens, Van den Bemde, vergelijk ze eens met 'nen missionaris, de fiffe jonkertjes, die thuis blijven... bij moeder; ze hebben hun hair op een schoon meetje, dat vloeit vol kosmetiek: en ze rollen sigaretjes en ze spelen tennis, en op zijn Engelsch; en ze spreken Engelsch, met een witte broek aan; en als ze 'nen tennismatsj hebben gewonnen, ze worden aan de statie afgehaald met muziek, want ze hebben het vaderland gered.

Arm Vaderland!... dat daarmee gediend is!... en gered wordt!...

De anderen, ja... de anderen! de missionarissen!

Vergelijk ze met u zelf, Van den Bemde... 't Ding zal geweldig genoeg afsteken.

Zij - zitten ginder en zweeten bloed van de koorts; wij - zitten hier te klagen van de warmte, met een ijsroomertjen in de handen.

Wij - klagen, als we een roof ken uitslag krijgen, - uitslag van den inslag, lijk de boeren slim met de woorden spelen; en Pater Damiaan kreeg de melaatschheid, uit naastenliefde.

Wij - leven hier in de beschermende schaduwe

van beleefde politie-agenten; zij - moeten in China goed met al hun oogen kijken om uit de handen van de Boksers te blijven.

Wij - slapen hier zoo zacht en gezond, dat we meestal te lang slapen; en ja, zij ook! ze slapen soms te lang, maar 't is van de slaapziekte, bloedeigen zuster van broer Dood!

(pooze)

Ik zeg: ze zijn van 't slag van de grooten, van de Kruisvaarders, van de Noordpoolzoekers, van de landontdekkers...

In den tijd trok Godfried van Bouillon met zijn Kruisvaarders naar Jerusalem, en hij nam Jerusalem in, en stak er de vaan boven op. Want, lijk hij zei: God wil het! en 't is voor de beschaving.

En 'k heb eens een boek gelezen van 'ne zekeren Stanley: Door de duisternissen van Midden-Afrika. En hij plantte daar overal wegwijzers en hij lei simpelweg een wereld neer aan de beschaafde voeten van de moderne Civilisatie; en, lijk hij zei: Ecce, zei hij, hier ligt mijn sport...

En van tijd tot tijd hooren we van een durver die naar de Noordpool zeilt om te weten wààr ze zit en óf ze er wel zit; en daar steekt hij, in den langen nacht, een groote vetkaars op, van 'ne zeehond, en hij schrijft naar de gazet: We zijn er!... en zie dat de fanfare aan de statie staat, als we terugkomen!

En voor al die grooten neem ik heel deftig en

plechtig mijn hoed af, want ze doen altemaal mee aan 't werk van de Voorzienigheid.

Maar ook 'ne missionaris trekt op Kruistocht dwars door de duisternissen van Midden-Afrika naar de Noordpool. En hij draagt God in zijn hart, 't Evangelie op zijn lippen, 't Kruis in zijn handen; en ginder, hij zegt: Negers, wilde menschen, mijn broers, zegt hij, hier is 't Kruis... Knielt! en hij bouwt een kapelleke, klept een klokje, roept: Komt en bidt! Hier staat het kerkje; ik ben uw pastoor; gij, mijn parochianen; en God is de vader van ons al!...

Hij plant heilige wegwijzers in 't wilde Afrika; steekt lamp en licht aan op de Noordpool, - dat is: 't verstand van de negers: en, lijk Godfried van Bouillon, hij laat de viktorievaan uitwapperen op de muren van Jerusalem, - en dat is: de ziel van den bekeerden neger.

Als ik pastoor was, Van den Bemde... 'k zou eens over de missies willen preeken.

(pooze)

Maar zoo gaat het, en 't spreekwoord zegt wel de waarheid: Als de pastoor een kerk bouwt, dan bouwt de duivel er een kapelleke naast, en dit kapelleke is meestal een herberg. En zoo ook, Van den Bemde, de Kerk zond haar missionarissen naar Kongo, en de Financie zond hâar Apostels; en waar kreng ligt, daar komen de gieren.

Kauwe-tsjoe-apostels; ivoir-belijders; palm-oliekerkleeraars...

De missionarissen vlammen op zielen; de beurslui vlammen op ivoir en kauwe-tsjoe.

Een differentie, Van den Bemde...

Ze noemen dat: expansion!... en hoe ik het ding noem, daar wil ik mijn tong niet mee vuil maken.

En ze schrijven in gazetten en ze maken ons wijs met plakATEN en exposities, dat ze vaderland en menschdom al hoog op de toppen hebben gevoerd, wanneer ze 'ne kilo kauwe-tsjoe hebben uit een boom getapt, of 'ne leeuw zijn astrakang gevild, of 'nen olifant zijn temden getrokken.

En ze meten de civilisatie na op de beurskwoteering van Kongoleesche koffie.

En ze spelen fijne karambols en trekken technieke retro's met den ivoir, waaronder misschien, bij 't slabeuren van de vracht, de karavaan heeft gezwoegd en geleden.

En ze dragen, onder hun verlakte pollevies, kauwe-tsjoe-rondellekes, onverslijtbaar: en voor elk dozijn van die rondellekens, hebben ze misschien 'ne neger versleten...

En zij ontplooiën de Belgische vlag over Kongo; en 't rood krijgt er 'ne weerschijn van 't koper uit Katanga; en 't geel krijgt er 'ne weerschijn van 't ivoir uit Kassai; en 't zwart krijgt er 'ne weerschijn van de koffie uit Matadi...

Juist lijk ze thuis een beetje te veel zingen van 't

roode vuur der nijverheid, van den gelen rijpen oogst uit Vlaanderen, van de zwarte steenkool uit het Walenland...

'ne Missionaris schenkt aan onze vaderlandsche kleuren wat schooner bediedenis! wat heiliger afschijn! wat idealer gloriestralen!...

't Rood, zegt hij, dat 's de Indiaan, voor wien Pater De Smet zijn leven schonk; 't geel, zegt hij, dat 's de Chinees, die me mag doodboksen; 't zwart, zegt hij, dat 's de neger uit Kongo, die me mag opeten... als er de glorie van God iets bij winnen mag.

(pooze)

En de beurslui zeggen nog: In Kongo ligt onze toekomst... 't Is mogelijk en 't kan zijn en ik hoop het en ik wensch het...

Inderdaad, sedert 'ne zekeren droom, dien ik eens had, ik geloof het... Ik geloof inderdaad en in der waarheid en ik geraak al meer en meer overtuigd, dat in Kongo onze toekomst ligt... dat uit Kongo eens onze redding komen zal...

Zoo droomde ik... en een eigenaardige droom was het wel...

Ik droomde dat ik in slaap viel en dat ik 1000 jaar lang sliep en wakker werd in 't jaar Onzes Heeren 2920...

Veel was er veranderd, natuurlijk... Bij voorbeeld:

Geen kruiwagens of treinen meer: 't ging alles bij vliegmachien; 't voetbalspel was afgeschaft; 't leste

paard stond opgevuld in 't Steen te Antwerpen; al de ministers kenden Vlaamsch; Frankrijk was uitgestorven en bevolkt met Kempenaars. - Andere dingen waren onveranderd gebleven; b.v. ons prioriteitsrecht was nog altijd ongeschonden en de modes waren nog altijd even zot; - en dan ook nog, wij waren neergezonken tot in 't allerdiepste van heidendom, eeredienst van 't Gouden Kalf, goddeloosheid... Ik droomde, dat het oud-Katholiek-Roomsch geloof hier te lande totaal was uitgestorven!...

En ik droomde nog dat ik rondwandelde in 't leste stukje hei van de Kempen; en op eens, daar steeg een vliegmachien neer met twee zwarte mijnheeren... en een zei me: Dag, Proke... in 't Vlaamsch, als 't u belieft... en ik zei: Goeden dag... Gij zijt zeker Kongoleezen?... Wel ja, zegt hij zoo... en Gods zegen ruste met U... Wij zijn twee Kongoleesche missionarissen en wij komen de Belgen opheffen uit de barbaarschheid en 't heidendom... Uw voorvaders, zegt hij nog, zonden ons missionarissen, die ons kristen maakten; nu is 't ook maar plicht, dat wij u onze dankbaarheid toonen...

Toen schoot ik wakker; maar ziet ge nu wel, Van den Bemde, dat inderdaad in Kongo misschien onze toekomst ligt?...

Proke Plebs over:

Kerstmis

vredepaleizen en

Waereghemsche waar

- En binnenkort hebben we Kerstmis, zei Van den Bemde, en wreef zijn handen.
- Kerstmis en Gloria in excelsis, zei Proke.
- En vrede voor de menschen van goeien wil, zei Van den Bemde.
- Dat 's waar, zei Proke. -

(pooze)

't Is toch eigenlijk altijd naar vrede, dat de mensch uitkijkt, Van den Bemde; en niet langer geleden dan dezen morgen, 'k zei nog aan mijn vrouw: Mieke,

zeg ik, Mieke Meulemans, laten wij maar goed onzen vrede bewaren; en de rest mogen we missen.

Maar binnenkort hebben we Kerstmis, zegt ge.

De koster haalt zijn kribbeke voor den dag; 't kerkfabriek gaat mos plukken; de tapissiers in den hemel staan gereed om de sneeuwbeddekes uit te schudden; de herderkes leeren een nieuw vooisje voor hun hobo; de lammekes blaten:

Beth-le-heem!...

O.L. Vrouwke en Sint Jozef moeten naar 't Melde-Ambt. 't Zij zoo, bidt O.L. Vrouwke. En aldus weze 't, bidt S. Jozef. En lijk de Kruisvaarders van overouds, ze zingen over de bergen: God wil het! Zijn naam zij gebenedijd!

En de Koningen in 't Oosten zien een starre rijzen: en ze zadelen hun kameel en en ze trekken op; want, zeggen ze, wij hebben de ster gezien en we zijn gekomen.

En hemel en aarde klinken vol van gloria en vrede! Vrede! Pax en nog eens Pax en vrede!

(pooze)

't Roert 'ne mensch.

(pooze)

't Is met vrede, Van den Bemde, als met gezondheid, klaar water en veel ander dingen. Wij beginnen 't ding maar te schatten, als we 't kwijt zijn.

En we schatten den vrede heel hoog, den dag van vandaag.

Inderdaad, we schatten hem te hoog... En te is altijd slecht, buiten te vreden en te huis...

Nu, dat's bijzaak.

Maar wat geen bijzaak is, is dees. -

(En Proke, plechtig:)

De grootheeren van de wereld zijn te zaam gekomen en ze zaten neer op wollen sofa's bij groote groene tafels en ze deden hun best om al 't goede te zeggen wat gedaan kan en ze zeiden zoo en ze spraken: Laten wij een paleis bouwen; een paleis, lijk ze zeiden; en vrede stichten voor eeuwig!... En groote menschen dierven zoo spreken, Van den Bemde, zóó, ernstig spreken, zonder te lachen; maar als ze dan malkaar bezagen, ze schoten in een lach; en de voorzitter zei: Niet lachen! 't Menschdom ziet ons!

Wel, ze bouwden hun paleis; en dat paleis was me wat anders dan 't armoedig stalleke te Bethlehem... En daar ging het niet toe met moedermelk voor 't Kindeke, maar met schuimende champagne; niet met herders en schapewachters, maar bankiers en pelsen mantels; niet met schalmeien, maar tuba's en triomf! en de starren, Van den Bemde! - wel, de starren stonden gebluscht! met gloeilampjes en elektriek stond de boel verlicht; en als er gedanst werd en gebandelierd, 't waren inderdaad geen engeltjes! Wat ge peinst!...

En de grooten der aarde, niet op kameelen, maar in geverniste ottomobielen, belden aan bij de bron-

zen poorten van 't nieuwe Bethlehem en ze zeiden zoo tegen den gegaloneerden portier: Hier zijn we; wij hebben ziin star gezien boven Chicago en we zijn gekomen!

(pooze)

Een schoon vizioen is 't wel.

Tot over onze knieën staan we nog besmeurd met bloed van oorlogschen zondvloed; de zeepbaronnen liggen, plat-uit in hun adoratie, voor 't gouden kalf; en op de twee vleugelen van hun pitteleirs, zweven de plechtige diplomaten, argelooze duifjes, uit de ark van Noë, met olijftakken tusschen de tanden, over de breede wateren van 't woelige menschdom.

Schoon is 't wel; en teenemaal slecht gemeend is 't ook niet. Alleen, ze zoeken 't ding waar 't niet zit en ze willen den vrede vasthangen aan 'ne schaduw... Apropos van schaduwen, Jan Trullemans kwam thuis op een laten avond; dat is, op 'nen vroegen morgen; en ondanks heel lang zoeken, vond hij het sleutelgat toch; en in de gang was er nog een beetje licht; en Trullemans hing zijn hoed aan den kapstok, tegen den muur; maar de hoed viel, en Trullemans raapte zijn hoed op en hing hem weer aan den kapstok en de hoed viel een 3^e maal en een 4^e en een 5^e maal viel hij nog; en Trullemans begon bang te zijn; en een 6^e maal hing hij zijn hoed aan den kapstok tegen den muur, en, Van den Bemde, de hoed viel!... en Trullemans staggerde achteruit,

en hij lief me 'nen vervaarlijken schreeuw en hij riep: Die hoed is betooverd!...en 't spookt in mijn huis!...

- Was hij inderdaad betooverd, Proke?

- Toch niet, Van den Bemde, maar zie je? Trullemans had zijn hoed gehangen aan de schaduw van den kapstok, en natuur! de hoed moest vallen..

En zoo is't met den vrede... Ge moet hem hangen aan God zelf en niet aan de kapstokachtige schaduw van menselijke fantasie... Want dan is hij betooverd en - 't spookt in de wereld!

(pooze)

De menschen verwarren te veel, Van den Bemde. Verwar geen dingen: b.v. uw peetje met uw meetje, een nijptang met een trektang, vredepaalzen met vrede zelf.

Dingen verwarren, dat's schamoteerstechniek.

Wel juist, schamoteeren, dat is 't woord. - Ik zocht er achter en vond het niet. Maar dat is't.

Want die hooge heeren eigenlijk, die daar saamkomen en geleerd bier brouwen, ze schamoteeren; en, Van den Bemde, gij hebt wel eens bijgewoond, hoe 'ne schamoteur uit 'nen hoogen hoed al schamoteert wat ge maar verdenken moogt; dat is gewoonlijk b.v. papieren banderolletjes en vaantjes en wimpelkes en op 't einde, zie! een duifje! Zoo juist: de heeren van de vredesconferentie schamoteeren met stadhuiswoorden en gracieuse gebaren

het heilig duiveke van de Pax uit hun hooge hoeden.

Maar dat is juist de schoonigheid van schamoteeren, dat het maar bedrog is, - en een handigheid.

Het echte rasduifje van de Pax zit op den vanger van O.L. Heer.

't Levend olijftakje van de Pax groeit in de broeikassen van den hemel.

Den waren vrede, de zuivere Pax, ge moet hem zoeken niet op aarde, maar bij Hem die heeft gezegd: Ik breng u den vrede, niet den vrede zooals de wereld vrede schenkt, maar zooals ik vrede schenk.

En dat's altemaal Waereghemsche waar...

Maar, zeggen de hooge heeren, dat kunnen wij altemaal missen; wij kunnen dat hemelsch duifje missen, zeggen ze, en we hebben uw hemelsch olijftakje niet van doen, en houd uwen hemelschen vrede maar voor u zelf.

En de Paus moet hier ook maar wegblijven, zeggen ze. - Geen pastoors, zeggen ze. -

Mij goed, Van den Bemde. Maar dat moet ge weten, ik maak liever ruzie met alleen den Paus op mijn kant dan vrede met alleen die heeren op mijn kant.

Maar enfin, als ze den Paus niet willen uitnoodigen op hun Vredesconferentie, dat ze mij dan eens uitnoodigen, mij, Proke Plebs.

- Wat zoudt ge doen, Proke?

- Wat ik zou doen, Van den Bemde. 'k Ging er

direkt heen, met een hoogen hoed op; en 'k zou daar staan, fiks; hm! hm! 'k zou eerst eens hoesten; en beleefd zeggen, stillekens zoo, ziet ge... 'Mijne Heeren, hier staat voor u de edelgestrengbare genaamde Petrus Plebs en hij heeft het woord...'

En dan zou ik het hun op hun hart snijden, door hun neus boren, op hun ziel tatoeëeren...

'Pax vobiscum, zou ik zeggen, de vrede zij met u.

Heeren, wij hebben te kiezen: Goddelijken vrede of menschelijken oorlog.

De grenzen, die tusschen de landen liggen, zijn schutsels, maar die schutsels mogen niet reiken tot den hemel.

Alle zielen zijn gezusters; en als ik in de vaart spuw, dan trilt de zee in Patagonië.

Vredesbeweging is goed, en gezegend de nikkeltjes die ge daartoe uitgeeft. Als ge met al die miljoenen nikkeltjes elke honderd jaar kunt beletten dat ook maar één armzalige Chinees wordt omvergeschoten, dan zeg ik: proficiat! want inderdaad, gij hadt uw nikkeltjes slechter kunnen gebruiken; b.v. inslikken.

Maar onthoudt dit: vredesgeslachten zijn de lotjes in den tombola; onder de duizende lotjes is er maar één dat uitkomt op prijs nummer één, en dat is de vredesgedachte: God!

En daarom, sticht vrede; mij goed; maar, Mijne Heeren, vergeet nooit den betooverden hoed van Jan Trullemans!

Drie machten beheerschen de wereld; ze heeten: Gotha, Ghetto en Golgotha... Gotha, dat is: roem en decoraties; Ghetto, dat is Joodschap en finantie; Golgotha, dat is 't bloed van dien Christus, die te Bethlehem den vrede bracht en dien vrede bezegelde met zijn bloed.

En uwen vrede bezegelt ge met roode lak.

Redeneert niet of ge de wereld en den gang van de menschen en de komst van de komende dingen meester zijt. - God alleen kan wandelen op de woelige baren van de miljoenen menschenzielen - en boven blijven!

En als ge 't starreke van Bethlehem niet wilt zien, dan, Mijne Heeren, dan is 't te vreezen dat ge andere starren zult zien.

Mijn Heeren, ik heb gezegd; en dat is altemaal Waereghemsche waar, al kost het dan ook geen klutte meer.'

**Proke Plebs over:
*ongeloof
spiritisme en
zwarte katers***

't Is altijd wat nieuws in de wereld; 't is zoo natuurlijk, Van den Bemde, dat de menschen, die toch maar groote kinderen zijn, al eens van speelgoed veranderen.

En tegenwoordig heet het spiritisme!...

(pooze)

Een soort spokerij...

(pooze)

Maar wat slimme profeet had het wel ooit voorzien, dat de menschen, die alle geloof in God en

geesten hadden verloren, nu zoo maar op eens zouden gaan gelooven aan spoken en tafelpooten?...

Lijk wat ze noemen een lawien, zoo kwam een eeuw geleden, het ongeloof op de wereld gestroomd; en de geleerde klerken zeiden: God bestaat niet; en al wat er is, heeft zijn eigen zelf gemaakt; en de eerste mensch was een soort aap; en als ge lang genoeg leeft, wordt ge zelf nog 'ne God.

Zoo spraken de geleerde klerken, Van den Bemde.

't Bovennatuurlijke moest weg; natuur was alles; en in plaats van een engel te willen worden met vleugels, deed 'ne mensch veel beter te denken dat hij maar een aap was zonder staart.

En de wetenschap zou de rest wel doen... Arme wetenschap!... En wat waren wij naïeve snullen, toen we dachten, Van den Bemde, dat wetenschap en kennis en verstand niet tegenover God en ongeloof stonden, maar daarneven... beter nog, er onder!... dat verstand en redeneering deel uitmaakten van 't geloof... en dat, als we geen verstand hadden, dat we dan ook geen geloof zouden hebben!...

En 't menschdom ging dan met de geleerde klerken de baan op van de wetenschap... Ze verlieten God, lijk de Bijbel zegt, en ze volgden de fantazieën van hun hart...

Maar gelijk het gaat, Van den Bemde, 'ne mensch moet iets hebben boven zijn hoofd; en zoo min als een treffelijk mensch langs de straat wandelt zonder klak of hoedje, zoo min ook kan zijn ziel, zijn hart,

zijn menselijkheid treffelijk gaan wandelen langs de straat zonder 'ne schijn of 'nen afschijn van 'ne God, of 'nen afgod...

Ik begrijp wel waarom...

'ne Mensch zoekt zijn geluk, Van den Bemde; en dat geluk moet hem van buiten komen, want binnen zit het niet; 't moet van buiten komen, zeg ik, - en van boven!... En komt het niet van God, dan moet het, jandorie! maar komen van een afgod...

En toen begon het sport...

Apropo, 'k was eens te Gheel, en daar komt een oud man op me af, en in 't midden van de straat, hij knielt vóór me neer, vouwt zijn handen saam, doet zijn oogen toe, en zegt me: 'O God de Vader, red me!...'

En juist de schepene, die voorbijkwam, zei me zoo: 'Laat maar doen... hij speelt een beetje in zijn hoofd.'

En ik heb hem toen eens laten stoppen...

- 'Den schepene?' -

Neen... den zot.

En lijk die zot, lijk die arm verloren ziel, dat uitgegaan licht, zoo loopen die ongeloovige klerken langs de wegen van hun leven en ze kijken uit naar de kimme of er niets of niemand opdaagt waarvoor ze kunnen knielen... een ding ja! of een God! of een afgod, aan wien zij hun opperste adoratie kunnen opdragen...

En voor één God, dien zij omneerhaalden, kregen

wij er een dozijn; voor één altaar, dat zij afbraken, zooveel altaars als er dwalingen en ketterijen kunnen huizen in de herten van 'ne mensch, als 'ne mensch een God gaat zoeken waar een God niet te vinden is.

En we kregen materialisme en socialisme, anarchisme en liberalisme, en internationalisme, en bolsjewisme, en nihilisme...

En, zei Apostel Paulus, gij mannen van Athenen, gij zijt wondere mannen; in alle menschelijke dingen staat ge vooraan; rijk in alle kunsten, hoog in alle glorie's, en in alle slimmigheid en vernuftigheden ver!... Maar in zake godsdienst overdrijft ge. Gij hebt een tempel en een altaar en adoraties voor alle góden; lijk die arme zinneloze ziel van Gheel, ge knielt voor allen afgod; en nu zie ik daar een altaar staan, toegewijd aan den ongekenden God!

Wondere mannen waren ook onze geleerde klerken; zij ook hadden een God dien zij niet kenden; maar nu hebben zij hem gevonden... en 't is hem, zeggen ze... Spiri-'t-is-hem... geesten en spoken.

't Spiritisme, Van den Bemde, 't is weeral een bewijs, dat de mensch niet genoeg heeft aan stof en stoffelijkheid; 't spiritisme is de wraak van de verbolgen menschenziel op de vetheid van 't menschenlichaam; 't spiritisme... wel! als 'ne mensch weigert den geest te zien, dan zal hij geesten zien, geesten en spoken!... Wie God niet hoort spreken uit hemel en Sinäi, zal een afgod hooren spreken uit de tafelpooten.

Zoodat we nu dit wonder sport mogen beleven: de geleerde klerken joegen God uit zijn eigen schepping en ze bevolkten de schepping met spoken.

- Gelooft ge aan spoken, Proke? -

- Of ik aan spoken geloof, Van den Bemde?... Spoken?... 't Kan bestaan, zeker, maar 't zijn altijd andere menschen die spoken zien...

Persoonlijk heb ik ooit maar één spook gezien; 't was 'ne zwarte kater.

't Was op een avond laat; en 'k ging mijn blaffetuurkes sluiten, en, waarempel, daar zat 'n zwarte kater op de stoep vóór mijn deur... En hij zat daar zoo maar en bekéek me, en ik bekeek hem, en wij bekeken malkander, en 'k zei zoo: 'Wat moet gij hebben, manneke?...

- Niks! - zei de kater. -

- 'En verschoot ge niet, Proke?' -

- Wel neen... Hij zei niks...

(pooze)

Ik meen, Van den Bemde, dat de meeste van die tafelpooten, waaruit zoogezegd de geesten en de afgestorven zielen spreken, niet anders spreken dan die zwarte kater.

Natuur!... geesten bestaan; en als God het hun toelaat, dan kunnen ze met ons komen spreken. Waarom niet?... Zoo leert de Kerk en de ondervinding; en, zegt Sint-Jan, gelooft niet elken geest, maar beproeft de geesten of zij uit God zijn; want, zegt

Sint-Jan nog, vele valsche profeten zijn uitgegaan in de wereld.

Maar, Van den Bemde, de dooden zijn ernstig, en de geesten hebben in den hemel wat anders te doen, dart bij ons te komen, en in 't vagevuur wat heiligers, en in de hel wat ergers. Denkt ge dat er ginder artisen zijn die een rol hebben van buiten te leeren om bij ons vertooningen te komen geven?

En wat zouden zij ons wel komen leeren? - Dat we 't goede moeten doen? 't Kwade laten?...

Maar de rijke vrek uit de parabel vroeg ook of hij eens op aarde mocht weerkeeren en in zijn vaders huis zijn vijf broeders bekeeren... Maar, zei Abraham, dat mocht niet; en om zich te bekeeren, daartoe hebben ze Mozes en de Profeten...

- Ja maar, zei de vrek, als een doode tot hen ging, ze zouden zich bekeeren...

- Ik peins van neen, zei Abraham; als ze niet luisteren naar Mozes en profeten, naar levenden Paus en levende Kerk, dan zullen zij zich ook niet laten gezeggen, al moest er een doode uit het graf opstaan.

Die vijf broers, Van den Bemde, dat zijn de geleerde klerken...

(pooze)

Natuur! 't zou een heel interessant ding zijn, als we zoo op de foire, een nikkeltje mochten in een machien steken, lijk in een sjokolatmachien, en zeggen: 'k Heb dien geest van doen... dat spook... En zet er Sint-Michiel neven, met 'ne kepie op, ach-

ter een gisjetje, dan is het sport teenemaal georganiseerd...

't Is kinderachtig, Van den Bemde!...

(pooze)

Geesten kunnen verschijnen, dat 's klaar, en spreken met ons en omgaan met ons. 't Is gebeurd en 't is zoo oud als de wereld; 't gebeurt nog en 't zal blijven gebeuren... maar God moet het toelaten... Dat 's ook klaar.

Maar ik kan niet begrijpen, Van den Bemde, dat O.L. Heer er belang bij heeft, zoo maar aan 'ne geest te zeggen: 'Geest, op 't ondermaansche diep zitten eenige geleerde klerken rond een tafeltje en ze vragen u ... Ga eens kijken...'

En toch komen de geesten, zeggen ze... Maar ik zeg, 't zijn altijd ander menschen, die ze gezien hebben, en 't gebeurt in verre landen... En daar is zooveel bedrog en fopperij onder gevoeffeld dat 'ne serieuze mensch zegt: 't Is schamoteerderij... Voert!

In zulke zaken, op zulk terrein lijk de schoolmeesters zeggen, moeten we heel voorzichtig zijn... Hier moet ge op uw teenen treden, Van den Bemde, en den adem inhouden... Hier ligt inderdaad het gebied van de mysterieuze wereld en van de ongeziene geheimenissen, die niet van den mensch zijn...

Maar vooral ge moet uw oogen openhouden.

En de katechismus zegt: dat de afgoderij, superstitie en bijgeloof zonde is...

En wie de waarheid wil weten en 't wezen van de

dingen vinden, mag ze nooit zoeken langs verboden paden; en zoo nieuwsgierigheid de moeder is van alle wetenschap, daar is een ongezonde nieuwsgierigheid, die naar de dood leidt... En op het fleschje 'spiritisme' heeft de Kerk een etiketje geplakt: vergift, met twee doodsbeenderen over malkaar... En gelijk heeft ze wel.

(pooze)

Zoodat de geleerde klerken dan eigenlijk uit het geloof overstaken naar 't ongelooft, en uit het ongelooft, naar 't bijgeloof.

En de pastoors hebben ongelijk, als ze klagen, dat het geloof bij ons uitsterft. Ze zeggen, dat we niet genoeg gelooven. We gelooven te veel!... We weten niet waar blijven met al ons geloof!... En de ongelooftigsten van al, bij voorbeeld, sommige gazetschrijvers, knielen vóór tafeltjes en stoelen, lijk die zot van Gheel vóór mij, lijk de Israëlieten vóór den Sinaï, en smeeken: 'O God! o Proke! o Berg! o Tafelpoot! Redt ons! Laat ons gelooven!...

Ze gelooven niet aan de onfeilbaarheid van den Paus, maar ze gelooven aan de onfeilbaarheid van kaartlegsters.

Ze halen hun neus op tegen de Onbevleete Ontvangenis van O.L. Vrouw; maar ze gelooven ook niet aan de erfzonde door Adam; zoodat ze nu gaan verdoemd zijn, omdat ze gelooven aan de Onbevleete Ontvangenis van iedereen.

Ze gelooven niet aan novenen, bedevaarten en sakramenten, maar zetten hun ziel op spiritisten, hoefijzers en tafelpooten!...

Maar zoo diep denkt 'ne gazetschrijver niet, 'ne Gazetschrijver slaat 'ne mensch zijn hoofd af en zegt: Peins!...

't Oud geloof sloeg 'ne mensch zijn beenen af en zei: Vlieg!

En neem eens de 'Soir' van Brussel.

Dat is nu een van die geleerde klerken... en daar staan dozijnen in van wat ze noemenannoncen voor kaartleggerij, spiritisterij, verrekijkerij!...

En te Parijs verdienen duizenden profetessen wit brood met uw toekomst te voorspellen, klaar als een waterke!

Verjaag God langs de deur, Van den Bemde, en de afgoden komen langs 't mozegat binnen.

Zeg vaarwel aan de vier Evangelisten; en vier tafelpooten komen in de plaats staan.

Weer het kruis van uw gevel; en ge hangt er een hoefijzer...

Weer het Symbolum des geloofs; en ge zult bidden: Ik geloof in 't bijgeloof, almachtig; en in zijn kinderen, als daar zijn witte spoken en zwarte katers.

En dat is te begrijpen, Van den Bemde, want wat zult ge in uw hersens steken, als 't gezond verstand, - en waar zal 'ne mensch zijn ziel mee vullen, als er de waarheid uit weg is? -

Proke Plebs over:*pausen**bruine paarden en**commis-voyageurs*

Apropo, 'k heb er dezen nacht nog van gedroomd, Van den Bemde...

Hoe 't kwam, weet ik niet. Maar ik had gisteren een printje gezien, in onzen kleine zijn handen, mei den Paus zijn portret op, teenemaal in 't spierwit. En dat moet in mijn hoofd gespeeld hebben. Dat gebeurt zoo. Komiek.

Wel zoo dan, ik droomde dat ik in 't midden van de hei stond, en ik zie me daar 'ne grooten, platten wagen, met een kolossaal standbeeld op, en dat was, lijk ze me zeien, het beeld van Koninginne Wereld-

vrede, in porcelein, en met een plaatje om Karen hals: Frasjil... En boven den wagen, hing, wat ze noemen een Glorie, een vliegende Glorie, met een klinkende bazuin op de lippen. En vóór den wagen stond een groot bruin paard; en bij den kop van 't paard, stonden twaalf heeren, allemaal in 't zwart, en met een hoogen hoed op, en gedekoreerd, en elk met een zweep in zijn hand. En dit waren de heeren van de Vredesconferentie. 'k Had ze nooit gezien; maar ik... herkende 't heel Sanhedrin op 't eerste schot... En nu zeien ze allemaal te zaam: Dju... psst... bruine... djuu... psst... djuuu... allo!... En ze lieten de zweepjes zoo eens pitsen...

En de bruine schokte 'ne keer op de keting, kruide 'ne keer, hot, har, spande zijn achterste pooten... 't Ding bolde niet. 't Ging niet...

Ik stond er op te kijken, met mijn handen in mijn broekzakken, en 'k zeg zoo aan een van de voerliê:

- 'Uw bruine kan dat niet trekken.' -

- 'Watte?' bast hij me in mijn gezicht... En 't was juist de voorzitter, moet ge weten, 'ne mijnheer met lange wenkbrauwen.

Ik zeg: 'Wel neen!' heel koel zoo. 'Dat kàn hij nie.'

- 'En wat dån?' - vraagt hij me; en hij bekeek me van onder zijn strooien dak, alsof hij me met zijn oogen wilde uitkleeden.

Ik zeg: 'Span er uwen witte voor.' -

En koleirig: 'ne Witte?... Wij hebben geen

witte,' brult hij, - zoo hard dat ik ervan wakker schoot...

Van den Bemde, dààr zit het 'm: de bruine kan 't niet trekken, en 'ne witte hebben ze niet... En in afwachting staan ze met hun foirewagen in de hei... en van tijd tot tijd krijgen we nieuws: ja 't gaat goed, en we zijn allen te akkoord, en we zien heel juist waar wij zijn moeten...

Of liever, in afwachting, de hooge voerliê reizen met hun blinkende valiezen Europa op en af, van Genua naar Versailles en van Versailles naar Londen en van Londen naar den Haag; een wandelende meeting; een reizende kermis-cirk; en, zei me 't begijntje: Ze zullen nog wel eens te Rome geraken, want, zei het, alle wegen leiden naar Rome.

En dat 's heel vroom vanwege 't begijntje; maar, als alle wegen naar Rome leiden, dan loopen dus ook alle wegen van Rome weg; en nog, zoo juist iemand kan zeggen: alle wegen loopen naar Rome, zeg ik: alle wegen loopen naar Gheel.

't Feit is: alle wegen loopen naar Rome, als ge te Rome wilt zijn; en alle wegen loopen naar Gheel, als ge zelf liever naar Gheel loopt; en alles hangt er van af, langs waar toe het paard met zijn kop staat...

(pooze)

We zullen wij ze maar laten betijën, Van den Bemde, en 't is allemaal boter van besten raad aan

de galg van hun koppigheid... Waarheid is: ze willen den Paus niet kennen...

Daar zijn er ander, die den Paus niet kennen, omdat ze te dom zijn... En 'k vroeg over tijd aan een heer, die op speelreis was geweest naar Italië: - 'En hebt ge soms den Paus niet gezien'?... Neen, den Paus had hij niet gezien; maar hij had macaroni geëten; ge weet wel, die lange witte pijpen hoe langer hoe flauwer; en hij had in Napels gezwommen; en een liedje gezongen op een viool van Santa Lucia; en toen werd hij op eens zot en hij vroeg me al zingende, of ik het land kende, waar de citroenen bloeien...

Maar den Paus had hij niet gezien; niet op gepeinsd.

Ander menschen willen den Paus niet kennen... Ze zeggen: Weg met den Paus!... In vroeger tijd hadt ge daar de fameuze Keizers van Rome... Dat waren me geweldig antiklerikale gasten. Maar ten minste, dat gaf 'ne match: Nero tegen den Paus!... Carpentier-Dempsey, - dat klinkt! Maar Dempsey tegen 'ne stoel, - dat 's geen sport gelijk; zoomin als de Paus tegen 'ne commis-voyageur...

Apropo, verleden Zondag zegt me zoo 'ne commis-voyageur, dat er ooit 'ne slechte Paus is geweest... tien eeuwen geleden...

- 'En wat hebt ge geantwoord, Proke?...

- 'Och niets! Wat wilt ge er al op antwoorden? Ik heb hem simpel dit gezegd: Eerst en vooral, niet

overdrijven; want overdrijven, doen alleen mensen, die ongelijk hebben; ten 2^e, daar zijn honderden Pausen geweest en op de twaalf apostelen is er een min of meer losgeloterd; ten 3^e dat het een droevig ding is, verdoemenis te zien heerschen onder 't groene hout en dat een deftig mensch liever moest weenen, bij 't zien dat er ook onder 't beste leder afval is; ten 4^e, dat 'ne mensch van niets moest verschieten den dag van vandaag, en dat ik al heb hooren spreken van 'ne zeepbaron, die niet teenemaal verdoemd is; ten 5^e, dat, als er onder de Pausen 'ne slechte Paus is geweest, dat er onder de commis-voyageurs wel 'ne goeie commis-voyageur is geweest; en ten 6^e langen laatste, dat, als hij ruzie met me wilde maken, dat hij in de week eens mocht terugkomen, als hij zijn slechte kleeren aan had...

Och God! ik weet het genoeg, en ge moet het mij niet komen wijsmaken: Tegen den Paus en 't Vatikaan is alles geprobeerd geweest... Haat, laster, nijd, geweld, geld, diplomatie, vleierij en kuiperij en pomperij, oorlog en revolutie, vervolging en martelarij... Maar één ding heeft men nooit geprobeerd... Weet ge wat, Van den Bemde? -

- 'Neen, Proke.' -

- 'Nooit heeft men geprobeerd den Paus belachelijk te maken!... Men kan hem verachten, haten, verfoeien, hangen, worgen, vergeven, onthoofden, kruisigen, folteren, branden... Maar 't ergste van al, wat 'ne mensch kan te lijden hebben, dat is, dat

men hem belachelijk maakt... En dát - is nooit met den Paus gebeurd. -

Apropo, gij hebt in den tijd Meester Hoedje wel gekend. 't Was een renteniertje op korte finantie, en klein van bouw, met heel klein beentjes, en altijd heel deftig en voornaam en serieus... Op straat had hij altijd een hoogen hoed op... En dat was een heel schouwspel, Meester Hoedje te zien wandelen, zoo deftig met zijn hoogen hoed, zoo ernstig met zijn wandelstokje. En van karakter ook, héél meegaand, en stil, héél braaf, en nooit opgewonden, altijd even kalm. Maar één ding kon hij niet verdragen... Ge moest er op straat stillekes achtergaan, en dan, plots, met uw twee handen, zijn hoed over zijn ooren induwen; en roepen terwijl: Dag Mijnheer Hoedje!... Ik zeg: dat kon hij niet verdragen... En dan stond hij daar, midden op straat, met zijn twee handen, dien hoed omhoog te pompen, - én te theateren, én te ketteren én tatati én tatata, kwaad en koleirig en opgewonden; zoo geweldig opgewonden dat hij wel een half-uur lang afliep...

Ziet ge?... Dat was 't ergste: 't sport maakte den man belachelijk... en dat 's onverdragelijk.

En nu, Van den Bemde... wat ik daar vertel, 't is zot; en 'k vraag ekskuus aan den Heiligen Vader den Paus van er zoo een zotten film doorheen te lappen, - maar nu, zeg ik, heel serieus, en alle uilen wijs op een stokje, en alle apen hun handen vóór 't gezicht, - teenemaal serieus, - zeg me: wie of wat

heeft er ooit ook maar op gepeinsd den Paus belachelijk te maken?... Dat is nooit gebeurd en dat zal wel nooit gebeuren; daar heeft God voor gezorgd; en zoo min als God zelf niet kan uitgelachen dan door 'ne zot, kan de Paus niet uitgelachen dan door 'ne kwibus, - en 'ne kwibus kan niemand anders belachelijk maken dan zichzelf. -

En 't is zoo...

(pooze)

De wereld, Van den Bemde, is een groote paardjesmolen en alle volkeren mogen meerijden. Ge moet betalen, natuur!

Laten wij dat noemen: het systeem der belastingen ofte de inning der gezamenlijke gelden - en voortpraten over ernstige zaken. Ik zeg: alles draait en keert; en 't kermisorgel speelt de tjoetelmarsj af van de Vaniteiten ofte IJdelheden.

Eén ding staat pal: de middenspil!... Onbeweeglijk als de noordpool; onveranderlijk als de waarheid.

En dat 's het Pausdom.

Ik kan dit anders zeggen: Londen houdt het geheim van de beursprijzen; Parijs het geheim van de modes; Berlijn het geheim van de zware kanonnen; - Rome houdt het geheim van de Waarheid. Maar kanonnen veranderen; modes worden zotter en zotter; beurskwoteeringen en wisselkoersen klimmen en dalen; - alleen de waarheid blijft lijk zij is en was en zijn zal: één, zelf, - zij. -

Of wilt ge 't nog anders?...

Te Parijs zeggen ze; wit was gisteren groen; heden blauw, morgen rood; te Londen zeggen ze: wit was gisteren blauw, heden rood, morgen groen; te Chicago zeggen ze: wit was gisteren rood, heden groen, morgen blauw; in Rusland zeggen ze: wit was gisteren zwart, heden bloedrood, en morgen niks mendalle... Maar Rome zegt: wit is wit, 't was wit, en wit zal 't blijven...

Aan 'ne mensch, die zoo spreekt, is niet veel te roeren of te wiggelen, Van den Bemde... Nu, 't is waar ook, 'ne mensch spreekt zoo niet; alleen God spreekt zoo, met de stem van den Paus...

Ja, de Paus zegt wit; en de Paus is wit... Wit is geen kleur zeggen de menschen. 't Kan zijn, als ge van mode spreekt; als ge 't over geld, als ge 't over moed en bloed hebt... Maar ik zeg: wit is geen kleur, omdat het bóven alle kleur uit staat; en daarom ook omdat hij boven alleman staat, draagt de Paus een witten toog. -

Wit, - dat is de kleur van de eerlijkheid, van de kindjes op eerste Communie, van de kroontjes voor wijs gedrag, van papier waarop de geleerde klerken geen domheden neerschreven, van de reine lelies en zuiverheid... en, zegt Sint-Jan, in 't bloed van het Lam worden de zielen van de zaligen witgewasschen...

En dat zit allemaal in den witten toog van den Paus...

Natuur! dat knekt de wereld... De wereld ziet liever rood van bloed, geel van goud, grauw van kauwe-tsjoe, groen van absintjes; en in steê van 'ne witte, spannen ze liever 'nen bruine vóór den vredeswagen - en den bruine hangen de hoefijzers los en hij zuigt achter zijn adem lijk een pomp die af is...

Voert! -

Proke Plebs over:*pausen**vaderschap en**een gesluierde dame*

Ze noemen den Paus ‘den heiligen Vader’... En 'ne Vader is hij!...

Ik weet niet, - maar als ik ooit bij den Paus moest komen, 'k zou daar seffens thuis zijn... Bij den Koning niet, geloof ik... Aan 't hof van 'ne Koning zijn ze te beleefd... en 't zou daar zijn van Mijnheer Plebs langs hier en Monsieur Plebs langs daar en 'k zou niet weten op wat been staan... Maar de Paus zou me zeggen, heel gemoedelijk, en heel simpel, en heel vaderlijk: ‘Dag mijn zoon Proke... En ik zou niet verre zoeken - en zeggen: ‘Dag Vader. -

Want 'ne vader is 't wel...

Elken avond geef ik, vader Plebs, een kruiske aan 't Kristendom dat het mijne is, dat is: al de Plebskes klein formaat... en 'k zeg hun: Dat God u beware! En zoo ook, de Grootte Vader te Rome, geeft zijn benedictie's over heel de wereld. Zóó zit hij, zóó, altijd, met zijn twee vingers omhoog, om te zegenen.

Apropo, ze vroegen aan onzen kleine: 'Waarom gaat de Paus altijd zoo zitten, met zijn twee vingers omhoog? - Wel, zei onze kleine, zoo gaat de Paus altijd zitten, als hij niets te doen heeft.' -

Pure waarheid, Van den Bemde; en de waarheid spreekt weeral uit kinderlippen... Want de Paus heeft inderdaad niets anders te doen dan maar te zegenen; al wat hij doet buiten dit, dat beziet hij zelf als bijbezigheid tusschen haakjes.

't Is 'ne vader, zeg ik, met het oog van 'ne vader, en 't woord van 'ne vader, en 't gebaar van 'ne vader... De Paus, de eerste van al na den oorlog, zei: 'Allo nu, kinderen, geen haat of gramschap meer; geeft malkander de hand; ge zijt allemaal bloemen op één tak, druiven uit één tros, kinderen van één huisgezin. - Hij bedelde, met de schaal, heel Europa en de wereld af, om brood voor de kindekes van Oostenrijk en Rusland; en hij zei zoo: 'Die hebben ten minste geen schuld aan den oorlog'... wat ieder rezzonnable mensch wel wist; dat spreekt; maar ge moest 'ne Paus zijn om het te durven uit-

roepen over de woeste koppen van de koleirige volkeren...

'n Vader nog ja... Een onderpastoor vertelde me:

'k Heb nooit mijn vader gekend, maar 'k heb te Rome eens gesproken met den Paus, en sindsdien heb ik 'ne vader; dat voel ik.' -

En we lezen soms in de gazetten, dat de Paus gehoor heeft verleend aan bisschoppen, keizers, koningen, fijn, hoog volk... En ik vermoed, dat zijn menschen soms, die 't niet meer kunnen kroppen van verdriet. En ze gaan eens naar Vadere... Natuur! Wij weten niet wat in zulk gehoor zoo al gebeurt... Geloof me, Van den Bemde... veel tranen, - en veel troost...

En 't is een 'Heilige' Vader... Zijn vaderschap is heilig, goddelijk... en daarom staat het zoo machtig. - Koningen en Keizers zijn ook wel de vaders van hun volk; maar zij hebben soldaten, en de Paus heeft simpele onderpastoors; zij hebben oorlogsvloten, en de Paus heeft maar een schipke, - het schipke van Petrus; zij hebben wetenschap en scheikunde en akademies; en de Paus heeft een boekje van twintig centiemen: den katechismus; zij hebben sabels, en de Paus heeft niets... Ja toch! hij heeft de sleutels... Hij is baas van huis en hemel, juist lijk Proke Plebs, zonder soldaten, oorlogsvloten of sabels, maar met de sleutels, baas is van de deur van zijn huis...

Baas zijn van mijn huis en in mijn huis, dat is mijn vaderschap; baas zijn in de Kerk en de sleutels vast-

hebben van den hemel, dat is het vaderschap van den Paus; en dat is een heilig Vaderschap...

En zoo ge 't anders weet, Van den Bemde, wel dan, zeg het anders...

(pooze)

Ik peins, heel 't Pausdom is een mirakel... En 't is een mirakel geweest van af den beginne...

Hebt ge ooit gelezen, Van den Bemde, hoe Sint Pieter, de eerste Paus, te Rome aankwam?...

Dat 's ander sport geweest dan hardloopen...

O.L. Heer komt in Gallilea een visscher tegen en hij zegt hem: 'Gij zijt Simon, dat is Petrus, dat is steenrots, en op deze rots zal ik mijn Kerk bouwen, en de poorten der hel zullen tegen haar niets vermogen... En nu voortaan zult gij menschen visschen.'

En Petrus gaat naar Rome, recht naar 't Paleis van Keizer Nero, recht naar de zaal waar de Keizer op zijn troon zit, recht naar den Keizer - en hij zegt: 'Keizer Nero, schuif op.' -

- 'Wat? roept Nero plechtig, wat roekeloosheid is de uwe? en wat voert gij in uw schild?' ...

- 'Ik kom hier regeeren te Rome, als stadhouder van Christus' - zegt Petrus.

- 'Wat? Moet ik u begrijpen?' -

- 'Ik kom de valsche goden van hun altaars stooten...' - zegt Petrus.

- 'Wat? Voorzeker mijn keizerlijke ooren bedriegen mijn majesteit?' -

- 'En het Kruis in de plaats stellen', duwt er Petrus bij - simpel-weg. -

Nu, Van den Bemde, die conversatie, dat is 't mirakel nog niet. - En heel mirakuleus is 't ook niet, dat keizer Nero Petrus liet kruisigen, met zijn hoofd omneer, - ja, misschien om den Paus belachelijk te maken, want Nero was 'ne kwibus... Maar hier zit het mirakel: op de plaats zelf, waar Nero 'ne Cir kus hield, staat nu de S. Pieterskerk; en waar hij de heilige lammeren van Petrus slachtofferde, wordt nu tot eeuwige glorie van God zelf, het H. Lam bij uitnemendheid geofferd; Jesus-Christus in de H. Mis...

(pooze)

'ne Mensch kan niet alles zeggen en 't leven is zoo kort. Maar als ik soms, stillekes, alleen, zit te prakkezeeren, ik peins zoo:

Tronen storten, kronen vallen. De Paus blijft. En al de rest glijdt weg in slijk of bloed; Panamaslijk; Bolsjewistenbloed.

De Paus is de eerlijkheid; hij is de bloei, de vrijheid, het leven, en zeepacties heeft hij niet.

De Paus is de vrede... En als de menschen den vrede willen beslissen buiten den Paus, dan is er vrede zoolang ze niets beslissen... Want wordt er iets beslist, dan is 't: Vuur!... Feu!... Feuer!...

'k Heb niets tegen de soldaten; en 'k zeg: Leve 't leger!... Maar 'k zie liever den Paus - en die draagt geen sabel. 't Is misschien een ongeluk, dat konin-

gen en keizers altijd militair zijn en 'ne sabel dragen. Vroeg of laat wordt die sabel getrokken, al was het maar om te toonen, dat het hoegenaamd geen blikken speelgoed is. En wie den sabel gebruikt, zal met den sabel vergaan.

Ze spreken van vrijheid, gelijkheid, broederlijkheid. Maar dat zijn woorden, die alleen mogen uitgesproken door God of in Gods naam... Als 'ne pure mensch die uitspreekt, dan hangt hij ze boven 't schavot; en de revolutie woelt de straatkasseien op...

De Paus is orde... Ze zeggen: daar heerscht orde, als 'ne politieagent de straat schoon houdt... En daar heerscht wanorde in de ziel van den politie-agent zelf. Hij is zat.

Het Pausdom is een zot ding of een goddelijk ding... 't Is al te hardi, te durven zeggen: Ik heb de sleutels vast van den hemel... Zot is 't niet; dus!

De Paus is majesteit, de hoogste majesteit op aarde; en hij draagt minder dekoraties dan 'ne korporaal... Waaruit ge misschien het verschil kunt af leiden tusschen zijn en schijnen... 'k Heb anders nietsmendalle tegen een korporaal.

En zoo beginnen we stillekens-aan te begrijpen de sociale positie van den Paus. Hij staat beneden alles of boven alles: op den hoogsten troon of in 't diepste van de Katakomben. Naast iemand, - nooit! Hij is alleen van zijn soort, lijk de engelen, - lijk God...

En een wolkje rook is een ijdel ding. Maar weet

ge nog, Van den Bemde, toen er 'ne nieuwe Paus moest gekozen, dat heel de wereld opkeek naar de schouw van 't Vatikaan, om te zien of er nog geen wolkske rook uit opkwam?... 't Was persies of heel het menschdom was klein Duimke, met zijn broerkes verloren geloopt in de bosschen: Duimke zag opeens in de verte, rook stijgen uit een hutteken en hij zei: - 'Daar wonen menschen!'...

Wij ook zoo; wij zeggen: 't Vatikaan is bewoond, en de Vader is weer thuis... God heeft ons niet verlaten'...

Maar lacy! wij zijn geen onnoozele Duimkes uit het ouw vertelsel; wij zijn liever de verloren zoon uit de parabel... En wij eten uit den trog... Wanneer zal de dag komen, Van den Bemde, dat het menschdom weer zal gaan knielen vóór den Paus, en zeggen: - 'Vader, wij hebben gezondigd tegen den hemel en tegen u?...

En intusschen, Europa...

- 't Zal wel eens beteren, Proke.' -

- 'Ja, Van den Bemde, 't zal... Maar dan moet er dit gebeuren: op een avond, langs de straten, sluipt er een zwartgesluerde dame, lijk in de feuilletons; en dat is Europa; Europa met haar familienaam; Magdalena met haar voornaam... Magdalena, de zondevrouw, met kosmetiek op haar gelaat en zeven duivels in haar ziel... Ik zeg, dan moet eerst Magdalena Europa, met den rouw in 't hart en een reukkruik in de handen, gaan knielen vóór de traliën

van 't Vatikaan... en biechten... biechten moet ze, Van den Bemde, en boeten!... En achter de traliën zit een priester, gansch in 't wit... zóó, met de vingers omhoog... voor een absolutie!

Want Europa leeft in staat van doodzonde, Van den Bemde, en, wordt de zonde niet uitgebiecht in diep berouw, dan zal ze uitgebrand in hel en oorlog...

Proke Plebs over:
kinderen
aardsche paradijzen en
een uitvaart

- 'Kinderen, knorde Van den Bemde, 't is 'ne last in den huis... Dezen morgen viel ik nog over een van de mijn. (En hij streelde zijn zeere knie.)

- Van den Bemde, zwijg; zwijg, Van den Bemde! In mijn huis geen kwaad spreken van de kinderen... God ziet mij, hier vloekt men niet. Streel uw knie zooveel ge wilt en laat ze verzorgen door den besten veearts van 't vak; maar als 't u belieft, spreek van de kinderen geen kwaad onder mijn dak...

Waar is 't wel: 't is 'ne last in den huis en 't is 'ne last in den huis. En 'ne mensch verliest er zij hair bij. Maar waar is 't ook: gezegend is 'ne last!

en gebenedijd de schouders die iets te dragen hebben! Als ge er uw hair bij verliest, gij wint er een hart bij!

(pooze)

Ik zie ze gaarne, de kindekes, zei Proke droomerig. 't Is een plezier voor mijn oogen en voor mijn hart, alsof ik rond wandel in den Dierentuin.

Want van al die dierkes, Van den Bemde, zijn kindekes de schoonste. 't Zijn aapkes, eekhoortjes, marmotjes. En zij eten van alles, suiker 't liefst. - Ze worden gemakkelijk tam; met geduld, koekjes en kletskes. Grillig, zijn ze wel; ze moeten soms de maan hebben.

Naar gelang ze grooter worden, gaat er de lieflijkheid van af.

Geen dierke op aarde heeft zooveel namen en 't zijn allemaal bijnamen. Geweldige bijnamen! Als ge er een van aan een groot mensch moest zeggen, ge vloogt in 't gevang voor drie jaar. Mijn diefke! mijn moordenaarke! En onze kleinste, een echte Benjamin, Van den Bemde, wordt den godslievigen dag uitgescholden voor Ravachol en Bolsjewist.

Voor al wanneer zij slapen dan zijn zij gevaarlijk. Dan moogt ge geen woord spreken; ge moet op de teenen trappen, gij, baas in uw eigen huis!

Waar ze zijn, moeten ze basis zijn; of 't werkt niet, en 't is revolutie.

En ze zetelen in hun stoeltje, heerschende keizers

over de wereld! Hun valhoedje is hun kroon; 't rateltje, hun scepter; en heel 't menschdom, te beginnen met vader en moeder, is hun slaaf; als ze maar zeggen kik of mik... hou-je gereed, slaven!...

Soms meen ik: Wat kunnen die kleinen van uit hun stoeltjes, met een lip vol minachting neerkijken op ons, groote kleine menschen! En wat moeten wij in hun schatting kindekes zijn! Wij, die ons afbeulen en afslabeuren en 't hoofd breken met ijdelheden en nietigheden, terwijl zij leven en zich uitleven in de onuitputtelijke Voorzienigheid van 't moeder lijk hart!

Want inderdaad, Van den Bemde, daar geven ons de kindekes een opperst voorbeeld van geloof en betrouwen; en als wij, groote, opgegroeide menschen ook maar een ziertje hadden van het geloof en betrouwen der kinderen in de moederliefde, - de moederliefde, die voor hen werkt en voor hen bidt en voor hen slabeurt en op hen waakt, - indien wij, zeg ik, ook maar één allerduizendste zierelingske van dit geloof en vertrouwen hadden in de Voorzienigheid Gods, wat zou elk van ons fier langs de straat mogen stappen en zingen: Laat me door! want ik ben het eigen kind van den Eeuwigen Vader hierboven!

(pooze)

De kindekes, Van den Bemde, ze zitten diep in de mouw van O.L. Heer... Geloof me dat!

Christus zei: Laat de kleinen tot mij komen! Hij zei niet: Laat de groote menschen tot me komen, of de renteniers of de geleerde klerken, of zelfs niet: Laat de pastoors tot me komen... Neen, laat de kleinen, de kinderen, tot mij komen.

En Hij heeft zijn benedictie op hun hoofd gelegd... en Hij, die altijd zoo zoetjes sprak, heeft een verwensching uitgesproken ge weet wel over wie... Alsof Christus zei: 'Als gij over uw kind valt, dat's geen erg; maar als uw kind over U valt, dat is erg en dat verdient 'nen molesteen aan uwen hals...

Dat 's wel straf gesproken, Van den Bemde, maar ik heb het niet gezegd... 't Is Christus! en die mag straf spreken...

Ik zeg: ze zitten in zijn mouw tot den elleboog; en zoo de wereld niet vergaat in een aardbeving of een ontploffing van al de krakende vuurbergen te zaam, 't is misschien, Van den Bemde, omdat er ergens op 'nen uithoek van China, in een arm hutteke, een miserabel kindeke te bidden zit, met zijn armpjes omhoog: Onze Vader, die in de hemelen zijt...

't Kan... 'k Weet niet...

En 'k weet ook niet wat er waar is van wat ik eens gelezen heb, of gedroomd... Daar was een troep kindjes, op zoek naar 't Aardsch Paradijs, waarvan ze maar niet wilden gelooven dat het was afgeschaft; en ze trokken al zingend over berg en dal, met een papieren vaantje en een kartonnen tamboerken om stap te houden; en weet ge wat?... Omdat ze 't

Aardsch Paradijs zóó zochten met zóó 'n zuiver hart en zóó 'n kinderlijke oprechtheid, God SCHIEP! Hij schiep!! uit den niet! Van den Bemde! een nieuw Aardsch Paradijs voor die kindekes!

't Kan allemaal waar zijn, Van den Bemde... Met O.L. Heer en met kleine kindekes moet ge van niets verschieten.

(pooze)

Ze spreken van vrede... maar 't kindeke Jesus in 't kribbeke te Bethlehem, - dat bracht den echten vrede; dat kindeke is de ware president van den Volkerenbond; en die glorie en die hoge diplomatie is nog altijd het monopool van de Kindekes... Handen af, zeggen ze tegen de diplomaten en hoge pieten; de wereldvrede, zeggen ze, dat is onze bureau!

't Eerste echte woord van vrede, dat gesproken werd na den wereldoorlog, 't zijn de kinderen die het hebben gesproken door den mond van den Paus.

Twee jaar geleden, de Paus speelde bedelaar en hij bedelde heel de wereld af; want, zei de Paus, in Oostenrijk zitten miljoenen kinderen zonder brood en ze hebben geen kleedjes aan 't lijf... En onze patriotieke zeepbarons zeiden: 'Niks te geven!... Rien du tout!' zeiden ze. - Maar - en dat 's niet om te stoeffen, Van den Bemde, - ik roep mijn tien kindekes...

- Negen! verbeterde Van den Bemde...

- Tien! of denkt ge soms dat ik mijn eigen kin-

deren niet meer kan tellen?... Mijn boerderijen, die kan ik effectief niet geteld krijgen; mijn kinders wel... Nu dan, ik riep mijn tien kinderen saam en 'k zeg: 'Kindekes al, wij zijn geen zeepbarons, wij zijn zelfs geen barbaren of heidenen; en uw broerkes en zusterkes uit Oostenrijk lijden honger en kou!' - En zij hebben netjes en fijn hun spaarpotjes leeggeschud, Van den Bemde, en 't was niet veel, dat 's waar; maar ik dacht aan de twee penningen van de arme weduwe uit het Evangelie en 'k heb met een groot hart die kleine aalmoes in de schaal gelegd, 's Zondags; en de koster zei: God zal 't u loonen; - en 'k bad stillekes zoo: Heer, zegen mijn huishouden...

(En plots, vuist op tafel.)

't Is honderd-bommen-onder-de-bloemen een ottentieke lafaard, die vijanden vindt in Kindekes zonder brood en hemd; én, Van den Bemde, als kindermiserie moet meetellen in de vaderlandsliefde, dan zeg ik: Voert! zeg ik, 'k eet niet van dien tapioka'.

(pooze)

We zitten hier eigenlijk op een kapittel Van den Bemde, waar 'ne mensch kan boeken over schrijven.

Want daar is nog iets...

Schoon en lief waren de bloemen in 't Aardsch Paradijs: jawel!... maar spreek me van de kinde-

ren, Jantje-hoe-langer-hoe-liever, Mieke-vergeet-me niet, Bertje-dalias en Rozeke-zonder-doren... Mijn huis en mijn hofke, dat is nu mijn paradijs; de engelen komen er spelen, ongezien, met mijn kinderen; en juist als vroeger, toen Hij neerkeek op Adam, van achter den boord van een gouden wolk, zoo kijkt nu Ons-Heer neer, door de spleten van mijn arm plafon, op zijn hovenier Adam-Proke-Plebs... En hij knikt, zóó, en Hij zegt: Proke, 't is bonum, zegt Hij, 't is goed.

- En Mieke Meulemans? -

- Mieke, Van den Bemde?-. Mieke Meulemans?... Die hoveniert niet; die... O Van den Bemde, zwijg, en doe dat leelijk gezicht van u weg... en laat me lyriek zijn! lyriek lijk een dichter die positief zot wordt!

(En Proke, prachtig:)

De liefde van God, Van den Bemde, de liefde van God is mensch geworden in Jesus-Christus; en de almacht van God is mensch geworden in Moeder Mieke Meulemans.

- Wat?! barstte Van den Bemde geschandaliseerd.

- Zwijg, Van den Bemde, zwijg... 'k Zal bewijzen wat ik zeg... 'k Zal bewijzen zeg ik u.

'k Zat gisteren avond achter de stoof 'De Leeuw Van Vlaanderen' te lezen; en Mieke Meulemans zat met ons Janneke, onzen Benjamin, op haren schoot; en ik keek zoo geniepig over mijn boek

heen... en ik keek en ik luisterde; en Mieke leerde ons Janneke bidden, handekes saam: Onze Vader, die in de hemelen zijt...

En ik dacht zoo: Mieke, dacht ik, Mieke Meulemans, 't moet allegelijk een danig schoone cinema geweest zijn, de schepping in de eerste dagen... In den beginne lag de wereld woest en ijdel, Mieke, maar de geest van God broedde over die woeste ijdelheid en God schiep met één woord het firmament en de zon en de sterren; en ik dacht: Zie Mieke, dacht ik, Mieke Meulemans, bij elk woord dat ge zegt, wordt het Licht, fiat lux, in dat onnoozel kroezelkopje van ons woest en ijdel Janneke; bij elk van die woorden die ge spreekt: God, hemelen, dagelijksch brood enz., daar rijzen sterren omhoog in zijn verstand en in zijn hart, met de zon in 't allerhoogste...

Is 't bewezen, Van den Bemde? Is 't bewezen, Van den Bemde? En is het klaar, dat de Almacht van God is mensch geworden in 't éénig moederke Mieke Meulemans?...

(pooze)

Weet je wat Van den Bemde?... 'k Zou willen 'ne profeet zijn...

In 't Oude-Testament lei er een profeet stof en assche op zijn hoofd en hij liep door de wereld al roepend:

Wee wee! de last van Ninive!

Wee wee! de last van Sodoma!

Wee wee! de last van Gomorrha!

Wee wee! de last van Babylon!...

Ik zou roepen: Wee w ee! de last van Europa!...

Wee wee!... Want het kind, dat de liefde is, is de Haat geworden en de vijand!...

En wij hebben meer schrik van het Kind dan van den Duitscher!...

Als een boom wil sterven, dan sterven eerst zijn bloeiende bloemen, Van den Bemde, en een Vaderland gaat dood bij zijn kinderen...

't Vaderland gaat om zeep en wij zullen het begraven... R.I.P....

Sta eens op zij, Van den Bemde, dat ik een profetie afsteek...

(Van den Bemde stond op zij; en Proke:)

In 't jaar 2000 en zooveel...

Ik hoor een klok, een zware rouwklok, en zij luidt: Va-der-land!...

Vaa-derr-laaand!... Vaaa-derrrlaaaand!...

'ne Lijkbidder komt rond: Proke, ge wordt verzocht op den lijkdienst van 't Vaderland...

En ik zeg: Waarvan is 't gestorven, Geert?

- Uitgeteerd... Proke... kinderloosheid...

'ne Korbiljar met zwarte paarden en triestige geschoren koetsiers...

En de Pastoors erachter, met een roketje; 't kapittel zingt: miseree-rie...

En de klok terwijl: Va-der-laand!...

En daar is muziek bij: de klerikalen spelen een doode-marsj; de liberalen zingen de Marseillaise, de socialisten fluiten: karta - kapot!...

En de klok terwyl: Vaderlaand!...

En boven, in den hemel, zweven witte wolkjes en blauwe vlokskes en dat zijn de mogelijke zieltjes van de mogelijke kindekes... de kindekes die moesten zijn, Van den Bemde, en die niet geweest zijn...

En we komen op 't kerkhof, en de deken zegt:

Proke, spreek de lijkrede u it:

En ik sta bij 't graf en ik zeg:

‘O Betreurd Vaderland, zeg ik...

‘Wij hebben te luid gedeklameerd over de Schoonheid van 't land en niet genoeg geréklameerd voor de stevigheid van 't land...

‘Wij hebben te veel gedékoreerd voor diensten aan 't land en 't land zijn hartebloed laten aftappen.

‘Wij hebben te veel gesproken van kultuur latine en Fransche beschaving en wij zijn vergeten mensch te zijn.

‘Wij hebben te veel gebrabassonneerd voor 't vaderland en niet gehoord de jeremiade van 't land zelf.

‘Wij hebben 't paardenras verbeterd en 't kinderras laten uitsterven...

‘Wij hebben kantaten gezongen ter eere van artis ten die verzen schreven en savooien schilderden, en wij hebben den armen man niet gesalueerd, die me zei:
“Dat's nummer tien, Proke... en 'k heb er liever 10 op mijn boekske dan één op mijn consjentie ...

‘Wij hebben te veel gepolitikeerd, geparadeerd, gesjampanjiseerd - en gesaboteerd!

-

‘De plaag van Egypte is over ons heengekomen en ze nam den eerstgeboren mee... den eenig-geboren!

‘Wij hebben gezegd: “Ik ben te arm”... en de schoonste rijkdom, dat zijn de kinderzielen.

‘Wij hebben gezegd: “Mijn huis is te klein”... en 't is met het huis van den arme lijk met den hemel van Ons-Heer: Hoe meer engelen, hoe meer plaats en hoe meer plezier!

‘Wij hebben gezegd: 't Is 'ne last in den huis en dezen morgen viel ik nog over één van de mijn... en God zelf, lijk in den kruisweg, is driemaal gestruikeld over de kasseien van onze zonde!

‘En nu staan we hier, o Vaderland, bij uw open graf!

‘En terwijl we naar hiertoe kwamen, langs de boulevards, 'k heb de standbeelden gezien van onze vroegere helden, die stierven voor 't Vaderland; en ze weenden tranen van woede uit hun bronzen oogen.

‘k Heb een stokoude moeder sarkastiek hooren zeggen: ‘k Heb er drie van de mijn gegeven in den oorlog... en 't was me wel de moeite waard!...

‘De “soldaat inconnu” heeft de gouden kronen van zijn graf weggeschopt... “voert!” - en hij ging op zijn buik liggen met zijn oogen in 't zand.

‘Vaderland! Vaarwel!...

(pooze)

En hoe loopt de rest af, Proke?... En met de klok?...

- De rest, Van den Bemde?... Toen we van den dienst naar huis kwamen, en terwijl de klok nog maar door luidde: Vaaa-derrr-laaaand!... opeens: daar zijn de Chineezen! riep er een! - En de leste 36 soldaten, die we nog hadden, waagden een aanval uit de leste loopgracht; en terwijl ze aanvielen, keek er een van om, over zijn schouders, en riep: 'Waar zijn de reserven'?... Helaas! de reserven!... En op 'nen flik was alles gedaan en over; want zie! die domme Chineezen, die hadden reserven!...

En een leste maal luidde de klok: Va-der-laand! Vaa-derr-laaand!
Vaaa-derr-laaaand!...

En de leste Belgen werden geschoren met 'nen langen staart, vlak op hun kruintje, en ze moesten voortaan malkander groeten, op zijn Chineesch, dat is: met den wijsvinger op uw neus tikken; en overal op de wegwijzers werd geschilderd: Belgunski... en we kregen 'nen eersten minister: Li-Loeng-tsjang, die zoo dom was dat hij zelfs geen Fransch kende...

Salut, Van den Bemde!

Proke Plebs over:

modes

daverende dingen en

'ne massakker

Van den Bemde, de wereld zit uit haar hengsels; de wielen van den wagen loteren; 't hart van de menschen is nog maar één ijdelheid. En waar ge met uw oogen kijkt, 't is zot...

Ze moesten er 'ne massakker onder houden... on der al die daverende dingen van den dag... bij voorbeeld, de modes...

- Wel, wat dunkt u van de modes, Proke? -

De modes, Van den Bemde? Vroeger bestond de mode alleen voor rijke menschen. En dat hoorde zoo: 't ding is essentieel een rijk ding. Maar we zit-

ten nu voor goed in 't starreteeken van de democratie; en lijk iedereen meedoet aan stemrecht, zoo doet iedereen mee aan modes; en mijn waschvrouw praat lijk een advokaat over plisseekes en passementriekes; en haar dochter heeft een abonnement op de 'Gracieuse'.

Apropo, Van den Bemde, als twee vrouwen losgeraken over modes, dat 's 'ne volapuk van belang. Dat 's de menschelijke taal zotgeslagen met 'nen delirium.

En, naar 't schijnt, een budget van Mr Theunis is eerbiedwaardig lijk een Sinai-tafel naast het budget van sommige juffrouwen.

En hoe meer ze praten over kleeren, en hoe meer ze betalen voor kleeren, hoe minder kleeren zij aandoen.

Dat brengt de beschaving mee, zeggen ze... Zoodat we nu maar zullen gaan peinzen, Van den Bemde, dat een neger wilder en wilder wordt naar gelang hij een langer broek aandoet.

't Zal dät zijn...

En ze zeggen niet meer: 't Hangt schoon; of: 't staat schoon; of: 't zit schoon... Ze zeggen: 't Valt schoon... 't Valt, ja.

En tusschen rijke menschen en arme menschen is er tegenwoordig geen verschil meer te zien. 't Draagt allemaal krelle kleeren.

'k Heb eigenlijk niets tegen krelle kleeren; Job droeg krelle kleeren; S. Maarten droeg maar 'nen halven mantel; en de zeere wonden van Lazarus za-

ten te bloeden in de scheuren van zijn jas... En alle drie toch zijn ze naar den hemel gegaan.

Ziet ge? Zij hadden wel krelle kleeen, maar geen krelle zielen.

Maar met de modes nu? Als al die modepoppen zooveel zorg besteedden aan hun ziel als aan hun kleeen, dan waren ze bots! allemaal heilig; - en als van onder aan hun kleeen dat werd genaaid, wat er boven aan te kort is, dan zouden die kleeen omtrent gaan passen.

(pooze)

En dat moeten de moeders zijn van de komende geslachten!... Hm!...

(pooze)

Maar dat 's al eeuwen zoo; en tegen de mode's is niks-niks te doen. Daar mogen de dokters nu tegen ingaan met geleerde farmacie en kanonnen van 125 kilometers; en daar mogen de mannen tegen werken met rattenvergift en vuisten-op-tafel; en daar mogen plechtige pastoors en zwarte en witte en bruine paters op den preekstoel tegen bulderen met Schriftuur en maledikties op de lippen... niks gekort!... De juffrouwen uit de Congregatie zeggen zoo: 'Hij preekt wel schoon!' - en ze komen thuis en ze snijen nog een reepken weg uit hunnen dekoltaasj en ze leggen nog een passementrieke bij... en voert!...

Maar mijn plan is getrokken, Van den Bemde.

Ik laat ze betijen en 'k lach er mee in mijn hart.. En grooter zot leeft er niet, dan een redelijk mensch die zót - wil - zijn!...

Als er hoop was op beterschap, dan ging ik heel gaarne mee... Maar om zoo met klinkende bazuinen zeventig keeren zevenmaal rond de muren van Jericho te loopen en uwen adem af te blazen, dat de muren zouden vallen; en ze vallen tóch niet? Neen!... 'k Ga nog liever naar Poppel wonen...

(pooze)

Ik zeg maar altijd aan mijn vrouw: Mieke, zeg ik, Mieke Meulemans, ik zie gaarne schoone kleeren, zeg ik, nette kleeren, en vooral betaalde kleeren... Met een turksch-leeren broek van stevigheid, en een lijvert frakske van eerlijkheid, en daarboven-op een fif hoedje van fierheid... laat me door zeg ik... Ik zeg: laat me door!... of ik kijk u omver met mijn oogen!

En gij, Mieke, zeg ik, Mieke Meulemans, doe gij maar altijd een kleed aan van deftigheid, en een boezeroen van genegenheid; en leg er maar gerust 'ne volang op van goedertierenheid, en een plat stuk van zuinigheid, en een passementrieke van moederlijkheid; en op uw hoofd, een mutske met een lint jen eenvoud en een bloemke blijdschap...

En om de schoonigheid, een reepken astrakan... as-ter-af-kan... financieel.
Ja, Van den Bemde, liever dan een trotsche dame,

die door de straten tjeest lijk 'ne zondaagsche regenboog van behangpapier, 'k zie veel liever een vrouw. Van den Bemde, die, lijk op de ouwe doodsbeeldekes, de wegen kent van haar huis en zij heeft haar brood in ledigheid niet geëten.

- 't Zijn niet alleen de juffrouwen, Proke...

- Persies! Van den Bemde, persies! Daar zegt ge een groote waarheid!... 't Zijn jandorie! zeker niet alleen de juffrouwen, die aan mode doen en siroop lekken van sierlijkheid.

Dat kunnen de kleppers van onze huidige jongelui al even goed den dag van vandaag.

Ik ken 'ne Kolonel, die een korset draagt.

Ge gaapt van verbazing, Jan?...

Dat deed ik ook, toen ze me dat zeien...

Toen ze me dat zeien, 'k wilde krek mijn zieleluit gaan hangen aan de wilgentakken langs mijn levensstroom; en een klaaglied af tokkelen, in den donkere, alleen, al droomende van mijn vaderland!...

Vroeger droegen alleen de boeren getten; en dan nog maar als ze mest kruiden. Nu zijn 't de heeren in de salons... En ze noemen dat getuig 'spats'... maar ik zie goed genoeg dat het getten zijn.

En ze dragen nu maar éénen knop aan hun frak: en dan staat hij nog verkeerd.

En ze hebben een tipke blauw of geel of rood uit hun zakje hangen met geur in...

't Kleedt 'nen heelen mensch.

En ze dragen hun horlozie aan den pols, met een

riemke; - hier zoo, en ze komen nóg te laat op hun werk.

En ze halen een dooske sigaretten op, miss blaansj, en ze nemen een sigaretje; en ze kloppen dat zoo eens, techniek, op hun hand, 'k weet-nie-waarom, en zij weten ook nie-waarom... zoo met een air, zal ik zeggen... lijk Foch of Hindenburg met zijn maarschalkstok zoo al eens zou tikken, hij weet-nie-waarom, - om den air misschien...

Apropo van sigaretten, de juffrouwen doen ook al mee... En, zei me 'ne boer, 't zal 'ne natte zomer zijn, want de geiten loopen met stroo in hun tanden.

(pooze)

Nog een ander van de daverende dingen van den dag, Van den Bemde, en dat me doet knarsetanden, zijn die vulpennen... Ik vraag me soms a f: maar wat hebben de schrijvers en klerken dan toch uitgezet om veroordeeld te worden, dag en nacht met een vulpen in een knoopsgat te loopen?... 't Is me krek of zij alle dagen een boek gaan schrijven; of elk uur, in 't midden van de markt, een ministerieele benoeming onderteekenen...

Voor een, wien 't nuttig is, zijn er negen, die 't doen om 't ding, - om de pose.

't Is om tijd te winnen, zeggen ze.

Hoera, Van den Bemde... Hoera voor die wereldwerkers!... Nu willen ze geen tien minuten per week nog verliezen... Laten we hopen!... Wie zei daar

dat het vaderland om zeep was?... De frank gaat stijgen!... hoog!... ge ziet hem niet meer!... Invloed van de vulpenen op de Beurseffekten!

En ook nog, Van den Bemde, 'k heb eens hooren vertellen, dat vroeger, in den ouwen tijd, wel eens meesterwerken werden geschreven; en 't gebeurt niet meer!... Hoe 't komt?... Vroeger schreven de menschen met ganzeveeren; en een gans is het domste beest dat er loopt; maar die geleerde menschen wisten genoeg dat een meesterwerk niet in een vulpen zit of in een inktpot... 't Zit hierrr!... (vinger op voorhoofd.)

Maar alweer, Van den Bemde, een ganzeveer is niet modern; en, zeggen de fikens, wij zijn kinderen van den dag en 't moet modern zijn.

Net lijkt met wat ze noemen de schoone Kunsten. Als ge in een museum komt, en ge staat daar vóór 'nen Rubens, 't ding pakt u ineens, schudt uw lever. En ge zegt: 'Jandorie! die vent kon verven... Die wist me de streepjes liggen...' Maar tegenwoordig!

't Is misschien teenemaal kunst; maar ge weet inderdaad niet of ze den Barmhartigen Samaritaan hebben uitgeschilderd of een zatte bruiloft.

- 'Wij schilderen voor de toekomst', zeggen de kubisten; en 'ne profeet mag natuurlijk altijd anders doen dan gewone menschen. Daar is hij nu toch profeet voor... En 't is ver-vooruitgezien... Maar ziet-ge, Van den Bemde?... menschen erbij roepen die nog niet geboren zijn, en 't gewikt en gewogen oordeel

vragen aan menschen die nog met een tutter in de wieg liggen, dat 's inderdaad niet moeilijk... Heel redelijk ook niet...

(pooze)

Nog een van de daverende dingen van den dag, Van den Bemde, dat zijn de Fransche romans. Dat's de nieuwe inval in België... 'k Heb gelezen dat onze voorvaderen den inval moesten verduren van Oost-Goten en West-Goten en Vieze-Goten; wij stellen het al weinig beter, Van den Bemde, en wij krijgen de straatgoten... slijk, sloeberij en smeerlapperij. Ze komen met geen pinhelmen, dat's waar! en ze steken onze bibliotheken niet in brand; integendeel!... ze verrijken ze maar al te wel! en mocht het vuur Gods er in slaan!...

En groote heeren met decoraties en edel namen en een wit voorhemd komen saam en zitten gezeteld en beramen over de maatregelen die ze gaan treffen, want, zeggen ze, ons land wordt bedreigd met ontvolking en daar zijn geen kinderen meer...

't Is mijn schuld niet, zeg ik, want ik heb er negen... Maar ik lees die boeken niet...

En ze zullen premies geven voor elk kind... premies lijk voor de fanfare die het talrijkst optreedt... En een medalie...

En Zola ligt begraven te Parijs, in de glorie, in 't Pantheon!...

Ik zit daar soms met mijn twee handen in mijn

hair, Van den Bemde, en vraag me zelf af, wat voot 'ne gloeiende Mozes ons van die Egyptische fransche-romans-plaag gaat verlossen! Die 't kunnen, willen niet; die 't willen, kunnen niet!... Tusschen België en Duitschland ligt de Rijn; tusschen België en Engeland ligt de zee; tusschen België en Italië liggen de bergen; tusschen België en Holland ligt de hei; tusschen België en Frankrijk ligt er niets; daar moest het goevernement gaan liggen... met een rij piotten en douaniers.

Maar ja, dat 's tegen de kultuur, zeggen ze... en die smerige romans, dat's allemaal kultuur, zeggen ze, latijnsche kultuur.

- En 't is kunst, zeggen ze ook, Proke. -

- Persies, Van den Bemde, 't is kunst... Kunstmest...

(pooze)

Als ik niet getrouwd was, 'k ging op de markt staan.

- Op de markt, Proke?

- Op de markt, ja... Met kermis... Met een tent... En boven op de tent met groote letters: De massakker van de onnoozele afgoden... Vijf ballen voor vijf cens, en een roosje.

En daar zou een rij poppen achter staan, van zagemeel; en elk van die poppen zou een van de dave rende dingen van den dag verbeelden.

Maar als ik Mussolini was, ik zou een wet maken,

en in plaats van zagepoppen, zoudt ge met ballen, harde ballen, mogen smijten naar de afgoden zelf, die daar gaan en paradeeren, fiffe heertjes en mode-Salomeetjes... en 't zouden ditmaal de klerikalen zelf zijn, die de boulevard-profeten zouden steenigen.

Proke Plebs over:
beiaardiers
bruine paters en
kraaiende haantjes

- Ja, ziet ge, Van den Bemde, of ik viool kan spelen?... dat weet ik niet. Want d'abord, 'k heb nooit geprobeerd en ten tweede, ik ken geen muziek.

't Is teenemaal een andere vraag, of ik gaarne viool hoor... 'k Zou zeggen: Jawel... Toch, ik hoor liever...

Luister. Zoo is 't:

Ieder gaat met zijn hart uit naar zijn eigen instrument. Juist lijk ieder mensch maar één besten hoed heeft, en één lekker pijpje, zoo heeft ieder mensch

ook één instrument, dat hij boven alles liefheeft, en waarvoor hij simpelweg, al sterft hij van honger, zijn eten laat staan.

En naar mijn schatting nu: tuba's, dat's brouwersmuziek; klarinetten, dat 's teringachtig; violen, katachtig; piano's, schamoteerachtig; obo's, scheperachtig; orgels, te grootsch; harmonika's, te weverachtig; trommels, te tamboersch...

Mij, - geef me 'nen beiaardier... Geef me 'nen beiaardier, zeg ik, en ik wil naar Poppel gaan wonen...

(pooze)

Natuur, 'k had vroeger al eens een beiaardier bezig gezien; en schoon is 't wel... Hij zit op 'nen stoel, in zijn hemdsmouwen; en hij slaat maar, hij slaat maar op houtjes... 't Klinkt...

Maar ik ben verleden maand te Mechelen geweest... met deze mijn eigen ooren van den genaamden Proke Plebs, heb ik Meester Jef Denyn hooren spelen...

Ik zei zoo tot mijn vrouw: 'Mieke, zei ik, Mieke Meulemans, kom, we gaan eens naar Mechelen... 'ne Mensch is maar eens in zijn leven vijf en twintig jaar getrouwd... En Tante Ko zal wel op de kinderen passen.'

En schoon gewasschen, Van den Bemde, en alle fatsoen netjes op zijn plooi; en de kinders een kusken en een kruiske; en een tiketje; en den trein; en

sjoem sjoem sjoem!... weg-wa-ren-wij - en we stonden te Mechelen.

We stonden te Mechelen, in een eng straatje, tusschen veel ander menschen en Amerikanen; en we stonden te wachten en te kijken en keken naar den toren... Machtig schoon, Van den Bemde.

't Begon zoo al stillékens-aan avond te worden, grijsachtig; en de maan loerde van achter een wolkje... En héél stil was 't in de lucht; alsof ze boven in de wind-kooperatief bevel hadden gekregen: Wijs zijn dezen avond; en ziet dat ik niemand hoor, want Meester Denyn gaat spelen!...

En hij begon... Ta-ling... ta-ling... boem...

Maar sapperdeboere, Van den Bemde!... Van den eersten slag af, 'n swing op mijn oor, en 'nen opper kut op mijn hart, - hij had me liggen... Knock-out.

- 'Mieke, zeg ik, Mieke Meulemans, houd mijn ziel mee vast... of ik geraak niet meer heel thuis.' -

- 'Jssst!' zegt 'nen Amerikaan op zijn Engelsch. Ik zweeg... niet omdat die geschoren Amerikaan jssst zei, maar omdat Jef Denyn speelde... Want, Van den Bemde, tot mijn laatsten ademsnik zal ik het zweren: 'k Voel meer respekt voor 'ne man, die op 'ne lagen stoel zit met een hoog ideaal in zijn hart, dan voor 'ne man, die in een otto rijdt met 'nen hoogen wissel op zak. Voert!...

't Was een gebed eerst!... En als ik me dat herinner, - als 't u belieft, Jan, zwijg!... en doe uw gezicht weg... Heere! Wat bidden wij menschen al-

lemaal miserabel, als klokken beginnen te bidden!... 'k Voelde me halveling engel worden, en 'k weet nu nog niet hoe ik in mijn schoenen bleef staan...

Toen was er een pooze... En ik profiteerde er eens van, om dien jssst-Amerikaan vlak in zijn oogen te kijken, zoo, met een manier om te zeggen: 'Nonkel, zoo iets heb-je thuis niet, nie' waar?... En als-ge nu al de dollars van Amerika aftelt, hier vlak op de kasseien van de straat, dan krijgt ge dien beiaard nog niet ...noch dien toren... noch surtoe Jef Denyn niet...'

't Begon opnieuw...

Een oud-Vlaamsch liedje nu, met een boerderij rondom en bosschen vol groen en frisschen wind en vrede en geluk, - geluk, dat ge hoorde zingen, Van den Bemde, omdat elke boom zijn plaats had, en elk takje zijn straaltje zon - en alle vogel zijn nest, zijn kroost, zijn voedsel...

En weeral iets anders: een melodij van 't fijn pakske!... Vader rookt zijn pijp achter de stoof; moeder, kouse-stoppend, wiegt het kind met den voet; en 't huis zit vol benediktie en stil plezier, alsof er altijd werk zou zijn, nooit meer oorlog; en of de dokter nu al de kinderziekten had uit de wereld geweerd en O.L. Heer zelf aan die menschen had laten weten, dat Hij wel voor de toekomst zou zorgen...

- 'Ja maar, Proke... Zat dat allemaal in 't spel van Jef Denyn?'

- 'Absoluut allemaal, Van den Bemde... Maar

ge moest erbij staan lijk 'ne mensch die ooren heeft en hoort...'

(pooze)

't Eerste wat ge noodig hebt voor een goeden beiaard, dat 's een toren.

Best, een toren lijk die van Mechelen... Geen flauw pitsig spilske van een toren lijk die van Antwerpen, maar zoo een machtige schoft, lijk een zwaar, hoog man met breede schouders, die door den avond naar huis gaat...

En die toren moet een heilige toren zijn; moet een kerktoren zijn... En hij moet een heiligen naam dragen... b.v. Sint Rombauts... 't Woord zelf is al een beiaard... 't Zilveren klokje: Sint!... Dat sintelt!... En rromm!... Hoort ge 't rrommen?... En bauts!... Hoort ge 't bautsen?... Sint-Rromm-bbauts!...

Maar hent ge ooit al hooren spreken van een beiaard op den Eiffeltoren?... Dat vloekt... 't Vloekt lijk een eremijt in een otto, de paus op 'ne paardjesmolen, Mieke Meulemans met 'ne Chantecler...

De toren van Sint-Rombauts, zoo, zwaar-breed, alleen, hoog-op in de lucht, in den avond, met twee vensterkes verlicht, waar de meester zit, - dat 's 't ideaal!...

En een beiaardconcert moet ge zoowel zien als hooren, Van den Bemde...

Maar natuur! met een toren alleen hebt ge nog geen beiaard. En het tweede, dat ge van doen hebt,

dat zijn de klokken... Niet één klok, maar klok-ken. Vele, dozijnen, groot en klein...

Juist zoals ge in 't leven met de menschen, verkeerd oordeelt, als ge maar één klok hoort, zoo hebt ge ook maar harmonie, als ge veel klokken hoort... Eén klokje klinkt ééntonig; en hoe meer klokken, hoe schooner beiaard...

Als ge 'nen mutsaard bekijkt, weet ge niet hoe schoon een bosch is; en 'ne mensch heeft maar een flauwe gedachte van de zee, als hij maar een fleschje zeewater ziet...

Want dat geeft geen harmonie, Van den Bemde.

Verbeeld u een doode-dorre mutsaard! Verbeeld u de zee op flesschen!... En zoo ook is één klokje een pover getjingel - maar een beiaard is een heerlijkheid...

(pooze)

o Jan! o Illustre Jan Van den Bemde! geef me harmonie! plant een bosch in mijn keuken! leg de zee in mijn moos! geef me 't gezwalp en de groente en 't geschuim zoo rijk en zoo grootsch als God het heeft gemaakt!...

Geef me al de levende takken die me toewuiven: Dag Proke! Geef me de bruisende baren die me toekletsen: Plebs!... en al de miljoenen schuimgolven die lijk paarden in een cirk voor mij opspringen en dansen en hinniken en brieschen...

Maar houd er de menschen van weg... Ze zeg-

gen: hoe meer zotten, hoe meer plezier. En dat 's waar; en zoodus: hoe meer menschen, hoe minder plezier.

Apropo, 'k ben eens te Oostende geweest. Daar hebt ge de zee... Maar de menschen hebben daar 'ne kermis van gemaakt met orgeltjes en danspartijen en papieren vaantjes... En niet één per duizend man, die zoogezegd in 't seizoen naar Oostende gaan zwemmen, heeft de zee gezien... de echte zee, de groote zee, de goddelijke zee, zooals God ze namelijk schiep toen hij al de wateren verzamelde.

En ik stond daar bij de zee, 'k weet het nog, en nevens mij stond een oude bruine pater, met een witten St. Niklaasbaard, en hij keek over de zee;... zoo, over zijn bril, en hij mijmerde stillekes; en ik zeg zoo:

- 'Eerwaardige Vader, gaat ge doen lijk uw heilige vader St. Franciscus en preeken voor de vissollen?'

- 'Neen, vriend,' lijk hij zei, en hij schudde zijn baard... En hij lachte zoo eens triestig... en hij zei me zoo: 'De visschen van Oostende komen niet meer naar sermoenen... Die hebben te veel zots gezien... van de menschen hier'... en hij wees zoo eens met zijn duim over zijn schouder.

Zoo is 't, Van den Bemde... God schiep den mensch; en de mensch legt er een vastenavondbakhuis op; God schiep de vrouw en de mensch maakt er 'ne modekapstok van; God schiep de zee en de

mensch maakt er 'ne zotstomme kermis van... Voert!

(pooze)

Daar is op de wereld niets zoo schoon als een zee... of 't zou een beiaard moeten zijn... Wel, sapristi!... we hadden het persies over 'nen beiaard...

't Is even heilig allebei... Want, Van den Bemde, een beiaard is een heilig ding... en daarom misschien moeten de klokken, persies lijk bisschoppen, ieder jaar, in de Paaschweek, een bedevaart doen, naar Rome...

Maar wat ge vooral noodig hebt voor een beiaard, dat is, natuur! een beiaardier, een artist...

Een echt artist!

Spreek me niet, als 't u belieft, van die artisten, zooals ik ze langs mijn gevel zie gaan, met een geel gezicht, en een Rubenshoed, en een cigaretje, en lang hair... Ach, neen!...

Geen hair-artisten moet ik hebben... Arrtisten...

- 'Apropo, Proke, waarom dragen artisten altijd lang hair?' -

- 'k Weet niet, Van den Bemde... 'k Weet niet... Misschien lijk de kometen, omdat ze heel raar zijn... Of misschien hebben ze eens ruzie gehad met de coiffeurs... Weg met de coiffeurs zeggen de artisten, en aan ons hair komen ze met geen vingers aan... Wij hebben geen tijd om ons hair te laten snijden, zeggen de artisten... Ons hair, dat zijn de

vleugels van onze inspiratie, zeggen de artisten... om in den hoogen hemel te zweven, zeggen ze.

Maar eigenlijk, ik weet niet...

'ne Meester lijk Denyn heeft geen lang haar noodig, en geen geel gezicht... Dat heb ik niet van doen, zegt hij, - en mijn ziel...

Inderdaad, de ziel! daar zit het hem, Van den Bemde.

'k Heb eens een stuk gehoord, in de kerk, op 't orgel. 't Was een stuk, zei me de koster, van 'ne zekeren Beethoven... Schoon?... 't Is geen woord voor 't ding. Beethoven heb ik eigenlijk nooit gekend; maar ik weet dat hij blind is.

En dat 's te begrijpen... Alle echte artisten zijn blind.

Bekijk de natuur maar eens... Blind is de bruisende zee en het schoonste zingt ze bij pikdonkeren nacht; blind is het ruischende bosch; en een haan die kraait, sluit zijn oogen; en als Potje Kanton, - wreed sport genoeg! jawel, maar 't is zoo! - als Potje Kanton zijn sijskes wil prijs doen halen, hij brandt ze blind.

En zoo ook, als een artist bezig is, hij doet zijn oogen toe, zoo lijk de sijskes van Potje Kanton, lijk een haan, die koning kraait, blind ja, lijk een bosch, lijk de zee!

En van al wat rond hem is en beneden is, wereld en schepping, hij ziet er niks-niks van; hij keert zijn [...] langs den binnenkant van zijn wezen: hij be-

kijkt zijn eigen ziel; en van dat blad speelt hij de muziek, die 't Gode gelieft er zelf op neer te schrijven.

Heilig spel, ja! heilige torens, heilige klokken, heilige artisten!

Maar wij, Van den Bemde, wij, kinderen van den dag en van de straat, wij kennen dat niet... wij leven te veel met onze oogen open; wij kijken te veel rondom ons en zien niet genoeg den binnenkant van ons wezen... en daar toch alleen zit het echte, het hooge, het heilig leven; en daarin alleen zit de kunst...

Maar 'ne clown in de cirk speelt muziek op 'ne gam van zeven flesschen; en te Oostende spelen ze muziek op de gam van de zeven kapitale zonden; maar een artist speelt muziek op de zeven snaren van zijn heilige ziel...

Lijk God zelf.. Die speelde muziek op de gam van de zeven dagen... en zijn meesterwerk hiet de Schepping...

En zei me een bruine pater... 't was misschien dezelfde... Een heilige ziel, zei me die pater, is een harmonie, en elke zonde die er invalt, is een valsche noot.

**Proke Plebs over:
*ongekende soldaten
toasten en
beleefde politie-agenten***

Beleefdheid, zei Proke... beleefdheid staat ook al slecht ge-hippotekeerd den dag van vandaag. Kwaai akties, Van den Bemde. Disconto. Als ge 's morgens een juffrouw salueert, dan staat bij 't uur van den éénen haar mama al in uw huis, en of ge met Adelajiede wilt trouwen; en als ge een rijken heer salueert, die denkt dat ge centen wilt leenen; en als ge nen armen mensch salueert, dan wil hij weten waarom ge den zot houdt met 'nen armen bloed.

Ik zeg: Kwaai akties, zeg ik.

Als ge 'nen mensch ontmoet op straat, ge wilt hem doorlaten; uit beleefdheid; en ge zet links u it: en hij zet links uit; ook, en rap-weg, ge probeert nog eens

links; maar die heer heeft dezelfde domme gedachte; ook; - en ge loopt met malkanders kop tegen malkanders voorhoofd. Dat heb ik zien gebeuren, Van den Bemde; en 't zal nog gebeuren, zeg ik, als ten minste de burgemeester niet handelend optreedt...

Ofwel. Ge komt iemand tegen op de stoep; en ge knikt, omdat ge denkt: dat gezicht heb ik nog gezien. En tien stappen verder, ge kijkt nog eens om; en hij kijkt ook eens om; en ge bekijkt mekander, allebei; stom sport, jawel; en tien stappen verder, ge kijkt nóg juist om, om te zien of hij omkijkt; en precies; hij kijkt juist om, om te zien of ge omkijkt... En een beetje verder, ge kijkt om, een derde maal, allebei; en ge loopt allebei met uw gezicht elk tegen een lantaarnpaal...

Ik zeg: daar is geen beleefdheid meer onder de menschen; en àls er beleefdheid is, Van den Bemde, ze wordt niet meer beloond...

(pooze)

Beleefdheid is een heel schoon ding... Maar dikwijls is 't alleen een soort liefhebberij en een soort liefdadigheid. 't Is heel dikwijls de liefdadigheid van 'ne mensch, die niks anders geven wil.

Maar goed verstaan, is het een schoon ding... Inderdaad... En 't ware spijtig, als de beleefdheid onder de menschen moest doodgaan...

Maar alweer, zóó rap doodgaan zal ze niet... Daar zijn ze te Brussel voor aan 't zorgen...

Ja, te Brussel, bij den voet van de Kongreszuil,

tusschen twee leeuwen onder 'ne zerk, daar ligt hij... En op zijn graf brandt een 'flamme du souvenir'...

Daar ligt hij, de ongekende soldaat!

Rust in vrede arme duurzame jongen!

En we gaan voorbij uw rustplaats en wij groeten u! en de otto's snorren voorbij en de' chauffeurs tikken de klep van hun klak eens; en de soldaten tikken hun potsken; en de trams tikken eens; en de pastoors tikken hun tik eens en de framassons tikken lijk de pastoors... Heel de 'sacrée union' stapt al tikkende voorbij en tikt...

En ik zeg, Van den Bemde, ze hebben gelijk... Ik zeg: ze hebben gelijk dat ze tikken; en ik zie gaarne dat ze den ongekenden soldaat groeten. En 't minste, dat wij den jongen kunnen schenken, is toch wel een tikje beleefdheid.

Oooo!... ik weet het wel! en mij moet ge 't niet wijsmaken: vandaag groeten wij hem nog uit overtuiging; morgen zal het zijn uit mode; overmorgen uit gewoonte.

Maar in afwachting, wij hebben het toch goed gemeend; en Meenen ligt bij de Leie en goedmeenen ligt bij den hemel.

Ik zei het zoo eens aan mijn vrouw...

Mieke, zei ik, Mieke Meulemans, nu moeten al de menschen salueeren, als ze te Brussel voorbij het graf komen van den ongekenden soldaat.

Och Proke, zei Mieke, ze moeten te Brussel toch iets doen met hunnen tijd...

Ik zei: Niet zoo. Mieke! niet zoo, Mieke Meulemans!

Veronderstel eens, zei ik zoo, veronderstel dat het de uwe was... dat het uw eigen kind was, dat daar lag...

Dat 's waar, zei Mieke. Want, Van den Bemde, als ge met Mieke Meulemans gezond verstand gebruikt, dan kunt ge ze onder een hoedje zetten.

Zoo zijn er geen twee...

Nou...

Wat ik dan beweere, Van den Bemde, dat 's dit; 't is goed en schoon en rechtvaardig, dat ze den ongekenden soldaat eeren en groeten. Want inderdaad, in hem worden vereerd en gegroet al de kleinen, al de simpelen, al die stille martelaars, die weggingen en wegbleven, helaas!

En zoodus, brand maar op, flamme du souvenir!

En dan, daar is nog iets!

Dit graf daar zoo, ziet ge, in 't midden van Brussel, ziet ge, en al de menschen die voorbijgaan, ziet ge, en salueeren, ziet ge... dat brengt in Brussel zoo een beetje eerbied, ziet ge; iets dat zoo werkt van uit den hooge, Van den Bemde; iets dat ze te Brussel zelf respekteeren, Van den Bemde!... en dat 's sapperdeboere geen klein belang, Van den Bemde!

Ik zeg: 't Is een heel goede oefening, van er zoo 't respekt in te houden voor iets in de wereld.

Ik zeg: 't is voor een massa menschen in Brussel, nog 't één eenig alleenig tikje gelegenheid om van

tijd tot tijd zoo eens te peinzen: daar is toch ietsss nog in de wereld waar ik mijn hoed voor af kan doen - en voor af wil doen.

't Is weinig, ik weet het wel, Van den Bemde, Maar geloof me: 't is ongelooflijk veel!

In den grond is 't de overwinning van den gloriozen geest over de lage stof...

En daarom is 't goed, dat ze den ongekenden soldaat eeren en groeten! Is 't waar?

(pooze)

Wel, van ongekende soldaten gesproken, ik weet nog een anderen ongekenden soldaat te Brussel.

- Waar dat, Proke? -

- Een ander ongekend Soldaat, Van den Bemde, en ook 'ne vrijwilliger; en ook Een die voor ons allen stierf... niet op den Yzer, neen, - maar ginderachter, in 't Heilig Land, twee duizend jaar geleden, op den Calvarieberg.

- Onze-Lieve-Heer? zei Van den Bemde.

- Persies!... Hij is de Ongekende Soldaat bij uitnemendheid.

Hij ligt begraven in de kerken, Van den Bemde, in 't Heilig Tabernakel, vergeten, verwaarloosd, ongekend... Niet tusschen twee brieschende leeuwen, vol fierheid, niet onder bloemen en glorie, niet met klank en zang van koor en fanfare; maar stil en arm en alleen; vergeten zeg ik; en inderdaad ongekend!...

Een 'flamme du souvenir'?... Ach neen; 't kan er niet af; en 't is hoop en al dat er een oliepitje bij hangt.

En fanfaren? en diplomaten? en kongresheeren? Ach neen!... Hij mag al heel blij zijn dat Hem een ouw vrouwke bezoekt en 'ne weesgegroet bidt.

Ze vergeten Hem, Van den Bemde, en ze kennen Hem niet... ongekend!

Juist lijk zijn Vader!... En opdat ze eens aan zijn Vader zouden denken, moet er 'ne missionaris komen uit Abyssinië...

- Uit Abyssinië? -

- Juist, Van den Bemde, uit Abyssinië.

Over tijd, daar kwam 'ne prins uit Abyssinië naar Brussel. Ras hiet hij, Ras en nog iet. En aan 't Hof van den Koning, daar had een banket plaats, een banket ter eere van Ras... En natuur! daar zat groot volk bij, ministers en generalen en diplomaten en wat er dito voorts zal bevonden worden, lijk de notarissen dat zeggen. En op 't einde van 't banket Ras staat recht en steekt 'nen toast af, hij zegt zoo in zijn toast: dat hij zijn wenschen afzond naar den Hemel, opdat de zegeningen Gods overvloedig over België mochten neerdalen...

Toen ik dat las in de gazet, Van den Bemde, ik dacht zoo: Proficiat, Ras! dat's puik!... Echt goei ras, dat zijt ge, gij hebt uw naam niet gestolen.

En ik begon me zoo te prakkezeeren en ik peinsde zoo: Wat een effekt mag dat wel gemaakt hebben

op al die heeren Meedoeners?.. En ik heb eens gelezen, bij een ouw volk, op 't einde van 't banket droegen ze een lijkkist door de zaal, om de aarigheid, en de narigheid. En zoo 'n effekt zal 't ook geweest zijn...

Welhoe, ge zit daar aan tafel, met generaals en toasten en wijn en menu's en ijskroom, en ge denkt aan niks-niks dan aan uw eigen zelf en den appetijt ervan; en daar staat plots 'ne mijnheer recht en met al de majesteit van zijn Abyssinische prinselijkheid zegt hij zoo, met 'ne vinger op, en heel serieus: God!... zegt hij. Ik zeg: 't Is âarig - en 't is narig!

En misschien heeft er zoo wel een van die heeren aan zijn gebuur gefluisterd: 'God?... wie is dat?... Die daar in den tijd de wereld schiep?... Die daar met zijn dagelijksch brood?... De Vader die in de hemelen zijt?... Sabajoth?... Jehova?...

- "Ja," o knikt de gebuur, 't moet den "dêe" zijn'... En met een lipke kompassie om den naïeven Ras: 't Is goed te hooren dat zijn Prinselijke Hoogheid uit Abyssinië komt... een land namelijk, dat nog open ligt voor alle mogelijkheden...'

Maar ik, Van den Bemde, ik zeg zoo:

Ras-jongen, kom hier!... Kom hier, zeg ik, dat ik uw voeten kus, Ras!... juist zooals de Kongoleezen de voeten kussen van 'ne missionaris, zoo ga ik liggen, vlak voor u uit! en ik dank u, dat ge 't kristelijk geloof in België komt preeken... God hebben we gekend, zeker... Wij kenden den waren God

reeds toen Afrika nog drie-kwaart in 't heidendom lag en de schaduwen van den dood. Maar we zijn Hem sinds vergeten... en Hij woont bij ons - ongekend!... De kaarten zijn gekeerd, Ras!... en wij zijn verheidendomd. Voert!... En dank u, Ras!

(pooze)

Natuur! zóó heelemaal zijn we God niet vergeten, of we denken er tóch soms aan.

Bij voorbeeld een exempel, Van den Bemde. Ik heb het van Pastoor Baveloo zelf.

Pastoor Baveloo moest naar Brussel, 'k weet niet waarom, en hij trapte zoo een toerke langs de boelevaars en daar komt zoo 'ne politie-agent op hem af, en zonder iets te zeggen, en een beetje bleek, maar heel serieus toch, hij salueerde Mijnheer Baveloo; zóó... Mijnheer Baveloo verschoot, natuur!... maar hij hield 'ne koelen kop op, en: goeien dag, vriend, zegt hij... Sjoer, Monsieur le Curé, deed de gardevil vriendelijk.

Van den Bemde, ge moet Mijnheer Baveloo zelf dat hooren vertellen... 'ne Film. En als hij dat vertelt, dan komt er altijd bij, op 't lest: 'Maar ge moet weten, dat het geweldig aan 't donderen was... Ennn... ik geloof dat die gardevil me salueerde uit schrik voor den donder... en dat hij dacht: ik zal dien ouwen Pastoor maar salueeren; die schijnt nog al goed te staan met Onzen-Lieven-Heer, den Donder-Baas van hierboven...

Ik geloof het inderdaad, Van den Bemde; en nu 'k erover napeins, 't staat in den Bijbel: de vrees van den Heer is 't begin van de wijsheid... Dat 's omtrent al zooveel gezegd als: de schrik van den donder is 't begin van de beleefdheid...

Dat 's nu maar een exempel, ziet ge.

Maar weet ge 't nog, toen tien jaar geleden de oorlog losbrak. Het donderde! En 't bliksemde... En de schrik kwam eraan... En Heere! sta me bij, klonk het overal; en de kerken waren niet groot genoeg; en daar hingen geen ballekes genoeg aan de paternosters; en als we op honderd meters afstand 'ne pastoor tegenkwamen, we stonden al met onze klak in onze hand... en we salueerden, met onzen mond en onze oogen vol honing van zoete devotie: 'Goeien dag. Eerwaardige Mijnheer Pastoor...'

En we gingen den altaar van Sint Antonius vol paleeren met bloemen en brandende kaarsjes... en dat was ook een 'flamme' van de 'souvenir'...

Maar dat 's alweer voorbij, Van den Bemde, en 't onweer is over... En de zegepraal is behaald!... Behaald ja... en behaald hoe?...

Gedurende den oorlog smeekten we: 'Heer, Vader van de volkeren, schenk ons de viktorie'... maar is 't de Heer wel, die ons de viktorie schonk?... als ge de menschen hoort, die 't willen weten, en als ge de monumenten bekijkt waarmee ze 't land hebben verheidendomd, en als ge de redevoeringen en de toasten leest... buiten den toast van mijn lieven

harte-Ras, natuur!... en als ge de geleerde voordrachten bijwoont, bij voorbeeld, om niets te zeggen, die van de ‘Grandes Conférences Catholiques’, en 't witboek van Jan en 't zwartboek van Piet en 't roodboek van Charel-Lowie, dan moet 'ne mensch waarlijk gaan peinzen: ‘Maar... Onze-Lieve-Heer is er inderdaad voor niks-niks tusschen geweest... En inderdaad, 't is 't water van den Yzer en 't bloed van de jongens en de strategie van de generaals alleen die de zege behaalden! Inderdaad sekuur zoo...

Maar ik meen toch wel, Van den Bemde, heel simpel-weg, ziet ge, gelijk 'ne stille kristen mensch, met een beetje geloof in zijn hart en een beetje gezond verstand in zijn hoofd, dat de Hooge Baas van hierboven er wel voor iets tusschen is, als de donder niet op 'nen politieagent valt en als we triomf vieren!...

Maar wat er gebeuren zal?...

Ze zeggen dat er te veel kerken zijn; daar zijn er niet half genoeg... Kome eens de donder en de bliksem van 't leste oordeel, 't zal een gestorm zijn naar de kerken...

(Zingend) ‘Spaar ons, Heer! en bekeer de zielen!’

En we zullen weer heel beleefd zijn tegenover den God die zoo lang vergeten was - en verwaarloosd - en ongekend! -